

HELPT BIJKOMENDE TAALOPLEIDING INBURGERAARS OP DE ARBEIDSMARKT?

Het rendement van opeenvolgende NT2-opleidingen
voor inburgeraars in kaart gebracht

**Peter De Cuyper & Hanne Vandermeersch (HIVA-
KU Leuven)**

**m.m.v. Hanne Van Waeyenberg, Sofie Kuppens & Joke
Meeus (HIVA-KU Leuven)**

Steunpunt Inburgering en Integratie

Steunpunt Inburgering en Integratie

Consortium Universiteit Antwerpen (CeMIS), Katholieke Universiteit Leuven (HIVA),
Universiteit Gent (SDL) en Universiteit Hasselt (SEIN)
Lange Nieuwstraat 55
B-2000 Antwerpen

www.steunpuntieni.be
www.hiva.be

© 2017 Steunpunt Inburgering en Integratie

Wettelijk Depot: D/2016/4718/032 - ISBN 9789055506033

1 INHOUD

INHOUD	1
LIJST VAN TABELLEN	2
LIJST VAN FIGUREN	4
INLEIDING EN SITUERING	5
1 ONDERZOEKSOPZET: AFBAKENING POPULATIE EN OPERATIONALISERING VARIABELEN	11
1.1 Afbakening operationele populatie en steekproef	11
1.2 Afbakening cohorte	12
1.3 Keuze en operationalisering variabelen	15
1.4 Data analyse	23
1.5 Is het mogelijk om causale uitspraken te doen?	25
2 RESULTATEN	26
2.1 Beschrijvende gegevens cohorte	Error! Bookmark not defined.
2.2 Rendement taalopleidingen op tewerkstelling na de taalopleiding	29
2.2.1 CVO	29
2.3 Rendement taalopleiding op tewerkstelling 2 jaar na de taalopleiding	33
2.3.1 CBE	34
2.3.2 CVO	36
2.4 Rendement taalopleiding op de duurzaamheid van tewerkstelling	38
2.4.1 CBE	39
2.4.2 CVO	43
2.5 Rendement taalopleiding op inkomen	56
3 CONCLUSIE EN BELEIDSBESCHOUWINGEN	58
3.1 Opzet onderzoek	58
3.2 Samenvatting en conclusies	59
3.3 Beleidsbeschouwingen	61
3.3.1 Verhoging van 1.1 naar 1.2	61
3.3.2 Taal als voorwaarde voor arbeidsmarktparticipatie?	62
3.4 Sporen voor verder onderzoek	63
REFERENTIES	66

2 LIJST VAN TABELLEN

Tabel 1	Binaire logistische regressie voor tewerkstelling na de taalopleiding voor CBE	Error! Bookmark not defined.
Tabel 2	Binaire logistische regressie voor tewerkstelling na de taalopleiding voor CVO	Error! Bookmark not defined.
Tabel 3	Rendement taalopleiding voor tewerkstelling een kwartaal na de taalopleiding voor CVO naargelang werkstatus tijdens de opleiding	Error! Bookmark not defined.
Tabel 4	Binaire logistische regressie voor tewerkstelling 2 jaar na de taalopleiding voor CBE ^b	Error! Bookmark not defined.
Tabel 5	Rendement taalopleiding voor tewerkstelling 2 jaar na de taalopleiding voor CBE naargelang werkstatus tijdens de opleiding	35
Tabel 6	Binaire logistische regressie voor tewerkstelling 2 jaar na de taalopleiding voor CVO	Error! Bookmark not defined.
Tabel 7	Rendement taalopleiding voor tewerkstelling 2 jaar na de taalopleiding voor CVO	37
Tabel 8	Binaire logistische regressie voor duurzame tewerkstelling na de taalopleiding voor CBE	Error! Bookmark not defined.
Tabel 9	Rendement taalopleiding voor tewerkstelling na de taalopleiding voor CBE voor de referentiecategorie	39
Tabel 10	Rendement taalopleiding voor duurzame tewerkstelling voor CBE naargelang het al dan niet een schakelcursus betreft	Error! Bookmark not defined.
Tabel 11	Rendement taalopleiding voor duurzame tewerkstelling voor CBE naargelang de werkstatus tijdens de opleiding	40
Tabel 12	Rendement taalopleiding voor duurzame tewerkstelling voor CBE naargelang het hoofdperspectief	41
Tabel 13	Binaire logistische regressie voor duurzame tewerkstelling na de taalopleiding voor CVO	Error! Bookmark not defined.
Tabel 14	Rendement taalopleiding voor duurzame tewerkstelling voor CVO voor de referentie categorie	Error! Bookmark not defined.
Tabel 15	Rendement taalopleiding voor duurzame tewerkstelling voor CVO naargelang het opleidingsniveau van de deelnemer	46
Tabel 16	Rendement taalopleiding voor duurzame tewerkstelling voor CVO naargelang de werkstatus tijdens de opleiding	48

Tabel 17	Rendement taalopleiding voor duurzame tewerkstelling voor CVO naargelang het hoofdperspectief	50
Tabel 18	Rendement taalopleiding voor duurzame tewerkstelling voor CVO naargelang het al dan niet een schakelcursus betreft	52
Tabel 19	Rendement taalopleiding voor duurzame tewerkstelling voor CVO naargelang het al dan niet een beroepsopleiding betreft	53
Tabel 20	Rendement taalopleiding voor duurzame tewerkstelling voor CVO naargelang er al dan niet sprake is van een inburgeringsattest	54
Tabel 21	Kruistabel taalopleiding en loonklasse voor CBE	57
Tabel 22	Kruistabel taalopleiding en loonklasse voor CVO	57

3 LIJST VAN FIGUREN

Figuur 1	Visuele weergave van het interactie-effect van taalopleiding en werkstatus tijdens de opleiding op tewerkstelling tijdens het eerste kwartaal na de opleiding voor CVO (uitgedrukt in de kans op tewerkstelling)	Error! Bookmark not defined.
Figuur 2	Visuele weergave van het interactie-effect van taalopleiding en werkstatus tijdens de opleiding op tewerkstelling na 2 jaar voor CBE (uitgedrukt in de kans op tewerkstelling)	36
Figuur 3	Visuele weergave van de interactie-effecten van taalopleiding enerzijds en schakelcursus, werkstatus tijdens de opleiding en hoofdperspectief anderzijds op duurzame tewerkstelling voor CBE (uitgedrukt in de kans op tewerkstelling)	43
Figuur 4	Visuele weergave van het interactie-effect van taalopleiding en opleidingsniveau op duurzame tewerkstelling voor CVO (uitgedrukt in de kans op een duurzame tewerkstelling)	47
Figuur 5	Visuele weergave van het interactie-effect van taalopleiding en al dan niet werk tijdens de opleiding op duurzame tewerkstelling voor CVO (uitgedrukt in de kans op een duurzame tewerkstelling)	48
Figuur 7	Visuele weergave van het interactie-effect van taalopleiding en hoofdperspectief op duurzame tewerkstelling voor CVO (uitgedrukt in de kans op een duurzame tewerkstelling)	51
Figuur 8	Visuele weergave van de interactie-effecten van taalopleiding enerzijds en schakelcursus, beroepsopleiding en inburgeringsattest anderzijds op duurzame tewerkstelling voor CVO (uitgedrukt in de kans op duurzame tewerkstelling)	54
Figuur 9	Verdeling van de dagloonklasse voor de loontrekkenden in de CBE (n=531) en CVO (n=3 108) data	56

VOORWOORD & LEESWIJZER

Het verwerven van een goede kennis van het Nederlands wordt gezien als een belangrijke stap in het integratieproces van nieuwkomers in Vlaanderen. Een beheersing van de Nederlandse taal wordt geacht participatie aan de samenleving te faciliteren, inclusief deelname op de arbeidsmarkt. Deze zienswijze vertaalt zich in heel wat inspanningen en investeringen in taalopleiding, zowel vanwege beleidsmakers als vanwege de inburgeraars zelf. Zo werd recent beslist om het taalniveau van het inburgeringstraject op te trekken van A1 naar A2.

Het opzet van dit onderzoek is om na te gaan wat het rendement is van bijkomende taalopleidingen op de arbeidsmarktpositie van nieuwkomers in Vlaanderen. Deelname aan de arbeidsmarkt is immers niet vanzelfsprekend. Uit cijfers blijkt dat nieuwkomers in Vlaanderen een beduidend lagere werkzaamheidsgraad hebben dan de Belgische bevolking: terwijl de Belgische bevolking (18-64 jaar) een werkzaamheidsgraad heeft van 71.8 procent, is dit bij eerste generatie migranten met een niet EU-herkomst 'slechts' 45.4 procent (Djait, 2015; cijfers voor 2013). Het is dan ook van belang om na te gaan of/welke rol bijkomende taalopleiding kan spelen om tewerkstelling te faciliteren. Naast tewerkstelling wordt ook de samenhang tussen taalniveau en inkomen (loon) bestudeerd.

Het resultaat van het onderzoek is in dit rapport terug te vinden. Na een inleiding waarin de bijdrage van deze studie verder wordt gecontextualiseerd en verduidelijkt, wordt in een tweede deel dieper ingegaan op de onderzoeksofzet. De inhoudelijke en methodologische keuzes die in dit onderzoek werden gemaakt, worden hier nader toegelicht, bijvoorbeeld met betrekking tot de verdere afbakening van de doelgroep van inburgeraars. In een derde deel worden de resultaten voorgesteld. Na een bespreking van enkele beschrijvende gegevens op basis van de steekproef, alsook een verkennende analyse van de tewerkstelling naargelang het taalniveau, presenteren we achtereenvolgens de bevindingen voor het rendement van bijkomende taalopleiding in termen van tewerkstelling op korte en middellange termijn, duurzame tewerkstelling en inkomen. We eindigen dit rapport met een samenvatting en conclusie. Hierbij worden de belangrijkste bevindingen nogmaals op een rijtje gezet, maar wordt ook ruim aandacht besteed aan de implicaties op beleidsvlak. Dit laatste deel kan ook apart worden gelezen.

De focus van dit onderzoek betreft een thema waarin heel wat belangen samenkomen. Het inzetten van effectieve beleidsstrategieën om de arbeidsmarktpositie van nieuwkomers te verbeteren is zowel voor de sociale cohesie als voor een levensvatbare welvaartstaat van

cruciaal belang, en ook voor het welbevinden en de leefsituatie van nieuwkomers zijn de vraagstukken die hier voorliggen sterk bepalend. We hopen dan ook met dit rapport een bijdrage te leveren aan het proces van beleidsleren op dit domein.

1. INLEIDING EN SITUERING

Taalopleiding maakt in Vlaanderen een essentieel deel uit van het inburgeringsprogramma voor nieuwkomers. In de beleidsnota inburgering en integratie 2009-2014 wordt het blijven investeren in het verhogen van de kennis Nederlands als één van de strategische doelstellingen naar voor geschoven. Daarom werd onder meer beslist om het taalniveau in het inburgeringstraject op te trekken van A1 naar A2. Ook in de beleidsnota 2014-2019 wordt het verhogen van de kennis van het Nederlands als een kernelement beschouwd om de etnische kloof in de samenleving te reduceren.

Niet enkel in Vlaanderen maakt het leren van de taal een belangrijk deel uit van het inburgerings- of integratieprogramma, ook in de ons omringende Europese landen is dit het geval (Oostenrijk, Duitsland, Frankrijk, Nederland, Letland, ...) (Goodman, 2011; Integration systems compared, 2010; Van Oers et al., 2010). Vaak is het zelfs het enige onderdeel binnen het integratieprogramma. De redenering daarbij is dat de kennis van de taal niet enkel zou bijdragen tot de zelfredzaamheid van de inburgeraar maar ook tot zijn bredere integratie: de kansen op werk zouden toenemen, men raakt meer 'geworteld' in het land waar zich men vestigt, door bijvoorbeeld contacten aan te gaan met de autochtone bevolking (Dagevos, 2010). Taal zou dus met andere woorden zowel bijdragen tot socioculturele integratie als tot structurele integratie.¹

Ondanks het belang dat vanuit een beleidsmatig perspectief aan taalverwerving wordt gehecht, is het onderzoek naar de link tussen taalkennis/opleiding en (structurele of socioculturele) integratie beperkt. Als we naar Vlaanderen kijken, beperkt het onderzoek zich voornamelijk tot de wijze waarop de taal moet worden aangeleerd (Berben, Frijns, Houben, Drijkoningen & Van den Branden, 2012; Drijkoningen & Frijns, 2011) en de organisatie van het aanbod (De Cuyper, Gonzalez Garibay & Jacobs, 2013; De Cuyper & Jacobs, 2011; Devlieger, Lambrechts, Steverlynck, & Van Woensel, 2013; Schuurmans & Steverlynck, 2008; Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming, 2012) en recent ook tot het in kaart brengen van taaltrajecten en de determinanten van participatie aan taalopleidingen (Meeus & De Cuyper, 2016). Onderzoek over het verband tussen taalniveau of participatie aan taalcursussen en integratie werd tot op heden niet gevoerd.

¹ Socioculturele integratie wijst op het zich aanpassen of het aannemen van de cultuur, waarden en normen van de ontvangende samenleving. Structurele integratie wijst op het participeren aan verschillende deeldomeinen van die samenleving zoals werk, onderwijs, gezondheid, huisvesting, politiek, zie: De Cuyper en Gonzalez Garibay, 2014.

Internationaal focust het onderzoek zich voornamelijk op het verband tussen taalkennis en arbeidsmarktparticipatie, alsook op het verband tussen de participatie aan taalopleidingen en taalkennis. De studies waarbij de link tussen 'taalkennis' en tewerkstelling/inkomen worden onderzocht, vertrekken vaak vanuit dezelfde redenering. Ze bekijken taal namelijk vanuit economisch perspectief als een vorm van menselijk kapitaal ('human capital'). Indien iemand de taal leert van het land waar hij verblijft, zal zijn productiviteit stijgen en zijn loon op den duur ook. De redenering is dus dat het leren van de taal zal leiden tot hogere kansen op tewerkstelling omdat het om een vorm van investering in menselijk kapitaal gaat. Dit verband werd in diverse onderzoeken aangetoond, zij het daarom niet specifiek voor nieuwkomers (zie onder meer Constant & Massey 2003; Kalter 2006). Dustmann en Fabbri (2003) stellen hierover:

"Recent analyses for the US, Canada, Australia, Israel, and Germany show that fluency and literacy in the dominant host country language are important components for explaining immigrants' labour market success; see, Rivera-Batiz (1990); Chiswick (1991); Dustmann (1994); Chiswick and Miller (1995); Chiswick et al. (1997); Berman et al. (2000). Work by Shields and Wheatley Price (2001) indicates that language is also positively related to occupational success of some immigrant groups in the UK."

Daarnaast is er vrij recent ook onderzoek verricht rond het verband tussen taalcursussen en taalverwerving. Opvallend daarbij is dat er voornamelijk zwak positieve verbanden worden gevonden tussen taalkennis en de participatie aan taalcursussen; factoren als verblijfsduur, opleidingsniveau, nationaliteit, geslacht, generatie, de buurt waarin men woont, etc. zouden van groter belang zijn bij de taalverwerving (Esser, 2006 in: Hoehne & Michalowski, 2015). Volgens recent onderzoek van Hoehne en Michalowski (2015) heeft dat voornamelijk te maken met de timing van de taalopleidingen. Ze stellen daarover:

"We find that early course participation (within 24 months and, to a lesser extent, also 2-4 years after arrival) has a significant positive long-term effect on language skills. This positive effect is particularly strong in the first 24 months after arrival, and remains significant for the next 3 years. For participation after 5 years, we do not find a significant long-term effect on language skills."

Over de link tussen de participatie aan taalcursussen en arbeidsmarktintegratie is er minder onderzoek gevoerd (zie Clausen, 2009). Dit heeft waarschijnlijk te maken met het feit dat het beleid rond taalleren in de meeste OESO landen pas tijdens de tweede helft van de jaren 2000 werd vormgegeven. Vermits de processen van taalleren en arbeidsmarktintegratie van langdurige aard zijn, is het vaak pas na langere tijd mogelijk om onderzoek te doen naar hun rendement. Eerder beargumenteerden we ook al dat er binnen het veld van

inburgerings- en integratie onderzoek bovendien niet echt een traditie bestaat van beleids-evaluatie (op de Scandinavische landen en Nederland na) (zie Gonzalez Garibay & De Cuyper, 2013, 2016).

De gevoerde studies bevatten daarnaast ook nogal wat lacunes. Zo wordt er in de studies geen rekening gehouden met de kwaliteit van de arbeid (het kan zowel gaan om 1 dag werk als om een contract onbepaalde duur), maar ook de modaliteiten van de taalopleidingen worden niet in rekening gebracht: gaat het bijvoorbeeld om toegepaste cursussen of niet, gaat het om een schoolse aanpak of om een opleiding op de werkvloer? Op basis van deze studies is het ook niet te achterhalen wat het hoogste rendement heeft voor wie en onder welke omstandigheden. In dit opzicht bieden ze weinig aanknopingspunten voor het beleid.

Op deze lacunes gaat deze paper dieper in. In deze paper staat de vraag naar het rendement van bijkomende NT2-opleidingen voor nieuwkomers op arbeidsmarktparticipatie en inkomen centraal. We beschouwen niveau 1.1 als startpunt en analyseren telkens wat het rendement is van bijkomende opleidingen (1.2 en hoger) (cf. infra). Zoals door De Rick, Mazrekaj en De Witte (2016) in kaart gebracht, kan het rendement van opleidingen vanuit verschillende perspectieven benaderd worden. Vanuit een micro-economische benadering richten we ons in deze paper op het rendement van leren voor het individu zoals dit tot uiting komt in professionele resultaten. Dit type van rendement voor het individu wordt het economisch kapitaal genoemd. Meer specifiek gaan we dan ook het rendement na van bijkomende NT2-opleidingen voor nieuwkomers op het vlak van arbeidsmarktparticipatie en inkomen. Daarbij trachten we na te gaan in welke mate het rendement verschilt naargelang een aantal modaliteiten, zoals het al dan niet volgen van toegepaste taalopleidingen, de combinatie met beroepsopleiding, en het al dan niet werken tijdens de taalopleiding. Op deze wijze beogen we niet enkel bij te dragen tot een meer op evidentie gebaseerde beleidsvoering in Vlaanderen, maar evenzeer dieper in te gaan op een aantal lacunes in bestaand onderzoek.

Bovenstaande centrale doelstelling kan geconcretiseerd worden in volgende onderzoeksvragen:

- Wat is het rendement van bijkomende taalopleidingen in termen van tewerkstelling, duurzame tewerkstelling en inkomen? Leidt de participatie aan cursussen met een hoger taalniveau tot hogere tewerkstellingsratio's, een duurzamere tewerkstelling en een hoger inkomen?

- Verschilt bovenstaand rendement naar opleidingsniveau, het vooropstellen van een professioneel dan wel educatief of socio-cultureel hoofdperspectief, het al dan niet toegepast zijn van de taalopleiding, het al dan niet volgen van beroepsopleiding(en), het al dan niet succesvol doorlopen van het inburgeringsprogramma, en het al dan niet aan het werk zijn tijdens de opleidingen NT2?

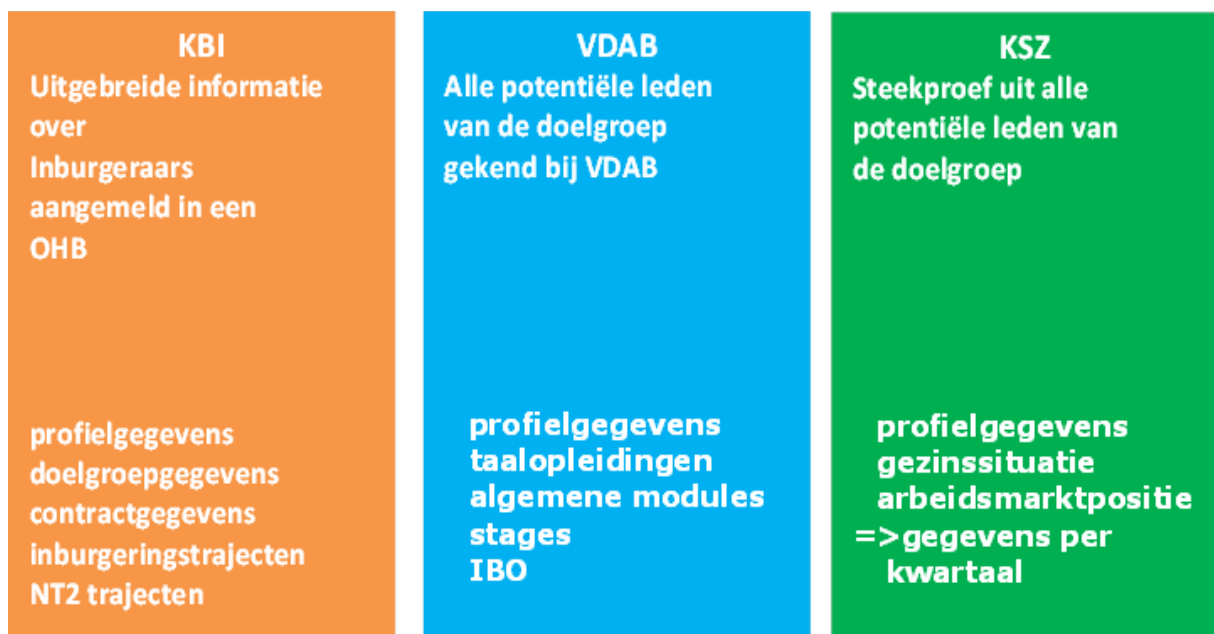
Omdat zowel het profiel van de cursisten als de inhoud van de opleiding sterk verschilt naargelang het een opleiding in een Centrum voor Basiseducatie (CBE) of een Centrum voor Volwassenenonderwijs (CVO) betreft, opteren we om de onderzoeksvragen afzonderlijk te beantwoorden voor cursisten die gestart zijn met een taalopleiding in het CBE of CVO.

4 ONDERZOEKSOPZET: AFBAKENING POPULATIE EN OPERATIONALISERING VARIABLEN

4.1 Afbakening operationele populatie en steekproef

Als steekproefkader baseren we ons in eerste instantie op de geïntegreerde dataset inburgering die werd samengesteld binnen het steunpunt I&I vanuit drie databronnen die informatie bevatten over de potentiële groep inburgeraars: de Kruispuntbank Inburgering (KBI), de databank van de Vlaamse dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding (VDAB) en de kruispuntbank van de Sociale Zekerheid (KSZ). Deze dataset bevat volgende informatie:

Figuur 1 Overzicht van de samenstelling van de dataset

De populatie van de KBI dataset bestaat uit alle personen die potentieel doelgroep inburgering zijn in de periode 01.01.2007 tot 31.12.2012. Dit zijn 314 792 personen. In het Vlaamse gewest worden mogelijke nieuwe inburgeraars maandelijks geselecteerd uit het Rijksregister. We spreken in dit kader van de potentiële doelgroep omdat deze doelgroep niet altijd overeenstemt met het beoogde doelpubliek. Zo bevatten de adressenlijsten bijvoorbeeld een aanzienlijk deel Nederlanders en minderjarigen die niet geacht worden zich aan te melden bij een onthaalbureau (zie De Cuyper & Wets, 2007 & De

Cuyper, 2010).² Van de potentiële doelgroep heeft ongeveer 40% zich aangemeld in een onthaalbureau (126 731 personen).

De populatie van 126731 personen werd eerst afgebakend tot een operationele populatie. Meer specifiek namen we volgende inburgeraars mee:

- personen op beroepsactieve leeftijd, dus tussen de 18 en de 65 jaar;
- aangemeld tussen 2007 en 2012;
- er werd ook geopteerd om te selecteren op basis van verblijfsstatus en enkel personen te selecteren die mogen werken (cf. infra).

In totaal werd de onderzoekspopulatie daarmee gereduceerd tot 85 363 inburgeraars. Uit deze populatie werd een niet probabilistische steekproef getrokken op de variabelen: gekend bij VDAB, geslacht, nationaliteit, leeftijd (3 categorieën), onthaalbureau van aanmelding, al dan niet centrum stad en jaar van aanmelding. Het gaat om een 66% steekproef van 56 909 personen. Deze steekproef werd gekoppeld aan KSZ & VDAB data. Deze steekproef diende als basis voor diverse papers binnen de onderzoekslijn efficiëntie en effectiviteit van het steunpunt I&I. Voor een bespreking van de kenmerken van deze populatie verwijzen we naar Wets en De Cuyper (2016).

4.2 Afbakening cohorte

Op basis van bovenstaande steekproef werd de cohorte inburgeraars verder afgebakend. De cohorte voor deze bijdrage omvat uitsluitend nieuwkomers die zich hebben aangemeld in een onthaalbureau, tussen 2007 en 2009 zijn gestart met een opleiding 1.1 binnen een CBE of CVO en die in de mogelijkheid zijn om te werken. Onderstaand lichten we deze verdere afbakening toe door middel van verscheidene inclusie- en exclusiecriteria:

Nieuwkomers. Dit zijn personen die recent in België verblijven. We hadden er ook voor kunnen kiezen om ook oudkomers of personen die langer dan een jaar in Vlaanderen of Brussel wonen mee te nemen: vanaf 2007 werden immers ook deze personen toegelaten tot de inburgeringstrajecten. Uit de evaluatie van het inburgeringsdecreet in de periode 2007-2009 bleek echter dat dit vaak een door VDAB verplichte groep was, die niet altijd even gemotiveerd was (zie De Cuyper, 2010). Het meenemen van deze groep zou dus tot een vertekend beeld kunnen leiden. Bovendien is deze groep beleidsmatig minder relevant; in het nieuwe inburgeringsdecreet van 2013 wordt immers de focus terug gelegd op

² In 2007 bijvoorbeeld bestond de potentiële doelgroep uit 46 195 personen, waarvan 10 458 Nederlanders en 15 114 minderjarigen.

nieuwkomers (zie De Cuyper & Gonzalez Garibay, 2013). Een laatste reden om enkel met nieuwkomers te werken is dat personen die langere tijd in België of Vlaanderen verblijven sociaal of ander kapitaal hebben verworven die hen een betere uitgangspositie op de arbeidsmarkt kan bezorgen (zie Corluy, 2014). Voor deze invloed wensen we te controleren door deze groep niet mee te nemen. Omwille van deze laatste reden opteren we er ook voor om nieuwkomers in België te nemen en niet enkel in Vlaanderen. Nieuwkomers in Vlaanderen kunnen immers eerst gedurende langere tijd in Wallonië of Brussel hebben verbleven. Concreet betekent dit dat we de populatie afbakenen tot personen die maximum 1 jaar in België zijn vooraleer ze starten met hun opleiding NT2.

De populatie moet tot de doelgroep behoren van het beleid. In dit opzicht gaat het enkel om nieuwkomers die zich in een onthaalbureau aangemeld hebben..

Omdat de doorstroom naar de arbeidsmarkt centraal staat, zijn enkel personen op beroepsactieve leeftijd, dus tussen de 18 en 65 jaar bij de start van NT2, relevant. Daarenboven betreft het enkel personen die mogen werken. Daarom werden bij asielzoekers enkel erkende vluchtelingen en subsidiaire beschermden weerhouden. Niet meegenomen zijn niet ontvankelijk verklaarde asielzoekers, aanvraag statuut mensenhandel, afgewezen asielzoeker met verlengd verblijf, asielzoeker meer dan 4 maand geleden en ontvankelijk verklaarde asielzoeker. Van deze groep weten we niet of ze mogen werken, als we het verband tussen NT2 en arbeidsmarktpositie in kaart brengen zou dit een vertekend beeld geven, ze kunnen bijvoorbeeld erg hoge NT2 niveaus halen zonder te mogen werken.

Aangemelde inburgeraars gestart met 1.1 tussen 2007 en 2009. Om het rendement van een extra taalniveau te kunnen nagaan, is het noodzakelijk dat alle personen in de populatie op eenzelfde niveau starten. Daarom hebben we enkel inburgeraars geselecteerd die gestart zijn met 1.1 (laagste taalniveau); niveau 0 (niet met een NT2 opleiding gestart) werd met andere woorden niet meegenomen. Nieuwkomers die zich aangemeld hebben in een onthaalbureau maar niet gestart zijn, kunnen immers personen zijn zonder enige notie van Nederlands, maar evengoed personen die al een 1.1 hebben en daarom vrijgesteld zijn, of personen die om het even welk taalniveau hebben en niet zijn gestart met de taalopleidingen. Om het rendement te 'meten' hebben we een gelijke basis nodig en daarom dus de keuze voor 1.1. Deze keuze impliceert dat er in dit onderzoek enkel uitspraken kunnen worden gedaan over het rendement van opleidingen na 1.1; het effect van de startopleiding 1.1 wordt dus niet gemeten (cf. infra). Tot slot werden ook analfabeten niet meegenomen in de populatie, omdat het niet mogelijk is om op basis van

de bestaande data de behaalde niveaus binnen de alfatrajecten te reconstrueren. Personen wiens eerste cursus een alfacursus is, werden daarom niet weerhouden.

We beschikken over KSZ data over de arbeidsmarktpositie van inburgeraars tot eind 2013. We hebben ervoor geopteerd om de cohorte af te bakenen tussen 2007 en 2009, omdat we ook de cursisten in de hoogste niveaus willen meenemen en deze trajecten rond de 3 jaar duren hebben. Idealiter beperkte de populatie zich tot de jaren 2007-2008, maar omdat we wilden vermijden dat er te weinig observaties waren in de hoogste niveaus, hebben we eveneens 2009 meegenomen. 50% van de geselecteerde CBE cursisten bleek uiteindelijk hun taalopleiding in de periode 2007-2009 beëindigd te hebben en 80% van de CVO cursisten. Aansluitend hebben we het beperkt aantal inburgeraars die na 2013 nog aan hun taalopleiding bezig waren, niet weerhouden. Aangezien zij nog met hun opleiding bezig waren, is het voor deze groep niet mogelijk om het rendement te bepalen. Voor deze groep hebben we immers geen data over hun arbeidsmarktpositie na afloop.

Tot slot was het de bedoeling om enkel personen te weerhouden die ook de intentie hebben om te werken. Terwijl sommigen participatie op de arbeidsmarkt beogen, willen anderen een hoger taalniveau halen om aan een universitaire opleiding te kunnen beginnen, mee te kunnen praten op school, ... Het leek ons opportuun om enkel op de eerste groep te focussen bij het analyseren van het rendement van bijkomende taalopleiding op vlak van arbeidsmarktpositie. De variabele die hierover normaliter een indicatie geeft, is 'hoofdperspectief'. In het begin of tijdens de looptijd van zijn traject dient de inburgeraar aan te geven of hij een 'professioneel', 'educatief', of een 'sociocultureel' perspectief heeft. Deze variabele kent echter enkele knelpunten:

- voor 20 tot 30% van de inburgeraars is er geen hoofdperspectief geregistreerd;
- de wijze waarop wordt geregistreerd en geïnterpreteerd, verschilt van regio tot regio. Uit de procesevaluatie van 2010 kwam onder meer naar voor dat: *"personen die willen werken in het registratiesysteem niet automatisch een professioneel perspectief meekrijgen. Dit heeft te maken met het systeem zelf: het aanduiden van een professioneel perspectief in Matrix houdt sinds 2007 automatisch een doorverwijzing naar VDAB in. Om te vermijden dat personen die zonder VDAB werk willen zoeken, worden doorverwezen, worden deze personen op een ander perspectief gezet."* (De Cuyper, 2010)³

³ In het nieuwe registratiesysteem KBI Connect is dit niet langer het geval.

De variabele 'hoofdperspectief' is dus niet de meest betrouwbare variabele. Dit blijkt ook als we de arbeidsmarktpositie bekijken in combinatie met perspectief. Daaruit blijkt dat een aanzienlijk deel van de personen met een educatief, maar zeker met een sociocultureel perspectief na verloopt van tijd aan het werk is (zie Wets & De Cuyper, 2016). De interpretatie van de perspectieven is dus niet eenduidig, bovendien kunnen ze ook evolueren doorheen de tijd. Daarom hebben we uiteindelijk besloten om geen selectie te maken op perspectief.

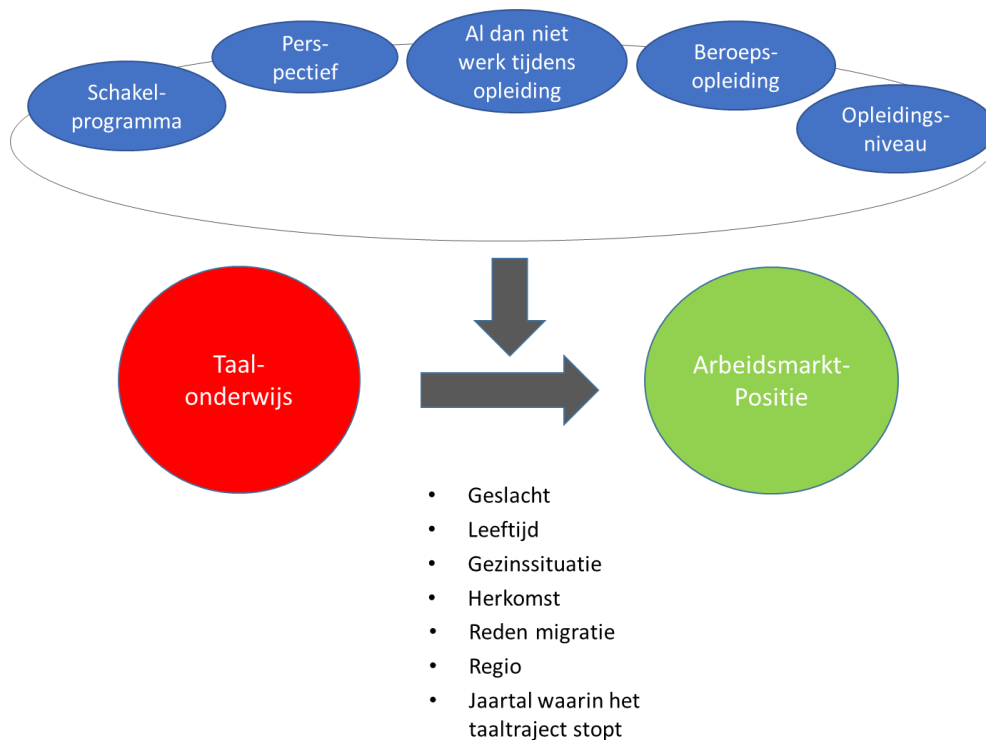
Het werken met administratieve data, zoals hier is gebeurd, biedt tal van voordelen (correctheid van informatie, representativiteit,...). Een nadeel is dat sommige zaken niet worden gemeten, en dus niet kunnen worden meegenomen in de analyses. Motivatie om een job te vinden is hiervan een voorbeeld, net als de eigen inschatting van jobkansen. Hiervoor kan dan ook niet worden gecontroleerd in dit onderzoek.

In totaal omvat onze cohorte 8 526 personen, waarvan 7 515 CVO cursisten en 1 375 CBE cursisten. De cohorte zoals uiteindelijk afgebakend is dus veel kleiner dan de oorspronkelijke steekproef. De grootste reductie is toe te schrijven aan het feit dat het enkel de groep van 2007-2009 betreft (2010-2012 valt dus af). Bovendien is het zo dat ongeveer één op vijf niet start met NT2, en nogal wat CBE cursisten blijken ook op een hoger niveau te starten. We kozen er echter voor om ons te richten op die groep van nieuwkomers die het 'standaardtraject' volgt, zoals het idealiter wordt voorzien. Ook de keuze om enkel nieuwkomers mee te nemen in de analyse ligt aan de basis van de sterke reductie van het aantal personen in de cohorte in vergelijking met de initiële steekproef. Anderzijds is het wel zo dat de bestudeerde groep sterk de doelgroepafbakening benadert van het nieuwe inburgeringsdecreet van 2013.

4.3 Keuze en operationalisering variabelen

Het centrale verband dat we in deze paper willen bestuderen is dit tussen de participatie aan bijkomende taalopleidingen en arbeidsmarktpositie/inkomen, en dit binnen het CBE en het CVO. We veronderstellen dat dit globale verband positief is, met andere woorden hoe hoger het niveau van de gevolgde taalopleiding, hoe meer kans op arbeidsmarktparticipatie. Verder zullen we onderzoeken of het verband verschilt voor bepaalde subgroepen, met name naargelang men al dan niet een schakelprogramma of beroepsopleiding bij VDAB heeft gevolgd, naargelang hoofdperspectief (al dan niet professioneel), opleidingsniveau en al dan niet aan het werk tijdens de opleiding. Het globale model is in onderstaande figuur terug te vinden.

Figuur 2 Overzicht van de onderzochte variabelen en verbanden

In wat volgt bespreken we de operationalisering van de variabelen die we in ons model opnemen.

Onafhankelijke variabele: hoogst gestarte taalopleiding

De taalopleidingen voor inburgeraars bestaan voor de gemiddelde cursist uit 10 modules van telkens 120 uur: 1.1, 1.2, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 3.1, 3.2, 4.1 en 4.2. Na het afronden van een module kan men na het behalen van het vooropgestelde niveau overgaan naar de volgende module. Voor traag lerende cursisten wordt binnen de CBE's een aanbod 1.1 en 1.2 voorzien van telkens 240 uur. Daarna kan een cursist die gestart is in een CBE overstappen naar een vervolgaanbod in een CVO.

De bovenvermelde taalniveaus komen overeen met niveaus van taalvaardigheid zoals bepaald in het Gemeenschappelijk Europees Referentiekader voor Talen (ERK). Naast de nummers van taalniveaus (1.1, 1.2, 2.1, enzovoort), die we in de bespreking van de analyses als startpunt nemen, vermelden we daarom graag ook de overeenkomstige Europese aanduiding van dit niveau (ERK, 2016). We beschrijven daarbij ook de bijhorende competenties, zoals bepaald in het ERK. Zo krijgt de meer abstracte benaming van het taalniveau, aan de hand van genummerde modules, meer betekenis en wordt duidelijk voor welke reële vaardigheden deze niveaus staan.

Tabel 1 Toelichting bij de opeenvolgende taalniveaus, op basis van het Gemeenschappelijk Europees Referentiekader voor Talen (ERK)

Taal-niveau	Engelse naam	ERK taal-niveau	Beschrijving competenties
1.1	Breakthrough	A1	• vertrouwde dagelijkse uitdrukkingen en basiszinnen gericht op de bevrediging van concrete behoeften begrijpen en gebruiken. • zichzelf aan andere voorstellen en kan vragen stellen en beantwoorden over persoonlijke gegevens zoals waar hij/zij woont, mensen die hij/zijn kent en dingen die hij/zij bezit. • op een simpele wijze reageren, aangenomen dat de andere persoon langzaam en duidelijk praat en bereid is om te helpen.
1.2	Waystage	A2	• zinnen en regelmatig voorkomende uitdrukkingen begrijpen die verband hebben met zaken van direct belang; • communiceren in eenvoudige en alledaagse taken die een eenvoudige en directe uitwisseling over vertrouwde en alledaagse kwesties vereisen; • in eenvoudige bewoordingen aspecten van de eigen achtergrond, de onmiddellijke omgeving en kwesties op het gebied van directe behoeften beschrijven.
2.1	Threshold 1	B1	• de belangrijkste punten begrijpen uit duidelijke standaardteksten over vertrouwde zaken die regelmatig voorkomen op het werk, op school en in de vrije tijd • een eenvoudige lopende tekst produceren over onderwerpen die vertrouwd of die van persoonlijk belang zijn
2.2	Threshold 2		
2.3	Threshold 3		
2.4	Threshold 4		
3.1	Vantage 1	B2	• de hoofdgedachte van een ingewikkelde tekst begrijpen, zowel over concrete als over abstracte onderwerpen, met inbegrip van technische besprekingen in het eigen vakgebied • zo vloeiend en spontaan reageren dat een normale uitwisseling met moedertaalsprekers mogelijk is zonder dat dit voor een van de partijen inspanning met zich meebrengt • een duidelijke gedetailleerde tekst produceren over een breed scala van onderwerpen • een standpunt over een actuele kwestie uiteenzetten en daarbij ingaan op de voor- en nadelen van diverse opties
3.2	Vantage 2		
4.1	Effectiveness 1	C1	• een uitgebreid scala van veeleisende, lange teksten begrijpen en de impliciete betekenis herkennen • zichzelf vloeiend en spontaan uitdrukken zonder daarvoor aantoonbaar naar uitdrukkingen te moeten zoeken • flexibel en effectief met taal omgaan ten behoeve van sociale, academische en beroepsmatige doeleinden
4.2	Effectiveness 2		

			• een duidelijke, goed gestructureerde en gedetailleerde tekst over complexe onderwerpen produceren en daarbij gebruikmaken van organisatorische structuren en verbindingswoorden
--	--	--	---

Inburgeraars waren in de periode 2007-2009 verplicht het niveau 1.1 ('breakthrough', A1) te volgen, op dit moment is dit niveau opgetrokken tot 1.2 ('waystage', A2). Beide niveaus samen vormen het niveau van de 'basisgebruiker'. De opleidingsonderdelen die leiden tot het niveau richtgraad 1.1 worden exclusief georganiseerd door drie aanbodverstrekkers (de 'reguliere' aanbodverstrekkers): CVO, CBE en Centrum voor Talenonderwijs (UCT). De modules na richtgraad 1.1 kunnen ook worden aangeboden door andere aanbodverstrekkers (VDAB, Syntra, derden, private actoren en organisaties op sectorniveau). Uit eerder onderzoek blijkt dat naast de reguliere aanbodverstrekkers voornamelijk VDAB over een vrij uitgebreid NT2 aanbod beschikt (zie De Cuyper & Jacobs, 2012).

Omdat we geen betrouwbare gegevens hebben over het al dan niet slagen van de cursist voor het eindexamen van de richtgraad, hebben we ervoor geopteerd om het concept 'participatie aan taalopleiding' te operationaliseren als de 'hoogst gestarte opleiding'. We hebben dus geen info over het feit of de nieuwkomer deze module ook daadwerkelijk heeft afgemaakt.⁴ Omdat we ook de behaalde taalniveaus binnen VDAB in rekening wensten te brengen, vroegen we aan VDAB om de taalniveaus van de verschillende schakelopleidingen in te schalen naar een equivalent binnen het volwassenonderwijs. Vervolgens werd volgende werkwijze gehanteerd:

- personen zonder schakelcursus Nederlands bij VDAB kregen de hoogst behaalde waarde binnen het volwassenenonderwijs;
- voor personen die een schakelcursus Nederlands bij VDAB volgden, werd vergeleken met het taalniveau binnen het volwassenenonderwijs, het hoogste taalniveau werd geselecteerd.

Opvallend daarbij was dat de verschuivingen eerder beperkt waren, wat aansluit bij de bevindingen van Gonzalez Garibay en De Cuyper (2013) die stellen dat een niet onaanzienlijk deel van de cursisten een begeleiding bij VDAB combineert met het verder volgen van taalcursussen.

⁴ Het hoogst gevolgde niveau refereert in de KBI naar de hoogste gevolgde module waarvoor de inburgeraar ingeschreven is, maar waarbij ook een effectieve startdatum vermeld staat.

Afhankelijke variabelen: tewerkstelling

We opteren om de arbeidsmarktpositie op vier verschillende manieren te operationaliseren:

- tewerkstelling na de taalopleiding: deze variabele geeft weer of de persoon het eerste kwartaal na het beëindigen van zijn taal cursus werk heeft gevonden. Indien de nieuwkomer bij VDAB een taaltraject volgt, wordt het eerste kwartaal na het beëindigen van zijn laatste taalmodule bij VDAB genomen;
- tewerkstelling 2 jaar na de taalopleiding: een beperking van bovenstaande operationalisering van tewerkstelling is dat we geen rekening houden met 'lock in' effecten. Zo kan een inburgeraar na de taalopleiding een beroepsopleiding volgen bij VDAB waardoor hij/zij niet aan het werk gaat. Om te remediëren voor lock in effecten bekijken we de tewerkstelling best op langere termijn, bijvoorbeeld over een periode van 5 tot 10 jaar, zoals onder meer in de vermelde Deense studie (Claussen, 2009). Aangezien het inburgeringsbeleid erg recent is, is dit nog niet mogelijk in Vlaanderen. Door tewerkstelling op het einde van het 8ste kwartaal na het beëindigen van zijn taal cursus te modelleren, trachten we het knelpunt met betrekking tot het lock in effect echter deels te remediëren;
- duurzame tewerkstelling 2 jaar: deze variabele geeft aan gedurende hoeveel kwartalen de nieuwkomer 2 jaar na het beëindigen van zijn opleiding NT2 aan het werk was. De waarde van deze variabele bevindt zich dus tussen 0 en 8. Ook hier kan een lock in effect enige rol spelen: wanneer een nieuwkomer na het voltooien van de taalopleiding eerst nog een beroepsopleiding volgt, zal hij/zij een lagere score op deze variabele hebben. Desalniettemin geeft deze variabele een belangrijke indicatie van de duurzaamheid van de tewerkstelling en biedt zo een waardevolle aanvulling op de eerder vermelde tewerkstellingsvariabelen, die beiden op een momentopname gebaseerd zijn;
- inkomen: deze variabele geeft voor de nieuwkomers die een job hebben, dagloon van de tewerkstelling weer op het laatste kwartaal van 2013, gaande van 0 tot ≥ 200 euro per dag.

Controlevariabelen

In dit onderzoek analyseren we het verband tussen participatie aan taalopleidingen en arbeidsmarktpositie. Om ervoor te zorgen dat onze resultaten zo zuiver mogelijk zijn, is het belangrijk om ook een aantal andere, gerelateerde variabelen mee op te nemen in de analyse, meer bepaald om ervoor te zorgen dat het verband dat we mogelijk vaststellen niet beïnvloed wordt door een derde variabele die samenhangt met zowel de onafhankelijke variabele (participatie aan taalopleidingen) als met de afhankelijke variabele (arbeidsmarktpositie). Stel bijvoorbeeld dat mannen vaker werk vinden dan vrouwen, de meerderheid van de cursisten 1.1 mannen zijn en de meerderheid cursisten binnen 1.2 vrouwen, dan zouden we zonder controle op geslacht kunnen concluderen dat het beter is om NT2 tot niveau 1.1 te volgen als men kans wil maken op werk. Een ander voorbeeld is leeftijd: stel dat jongeren de taal gemakkelijker aanleren (en daarom oververtegenwoordigd zijn in hogere taalniveaus), maar ook vlotter werk vinden. Indien we niet 'controleren' voor leeftijd – of anders gezegd leeftijd niet mee in rekening brengen in de analyses – zouden we het verband tussen taalopleiding en kansen op tewerkstelling in dit geval overschatten. Kortom, om het verband tussen taalopleiding en arbeidsmarktpositie op een juiste manier te vatten is het van belang om voor een aantal variabelen te controleren. De volgende variabelen werden daarom als controlevariabelen opgenomen:

- geslacht
- leeftijd
- gezinssituatie: samenwonend/gehuwd versus alleenstaand;
- al dan niet kinderen: minimum 1 kind in huishouden;
- jaartal waarin het taaltraject stopt. Via deze variabele willen we controleren voor conjunctuureffecten;
- regio waarin de nieuwkomer woont. Via deze variabele willen we controleren voor verschillen in regionale arbeidsmarkten. We onderscheiden hierbij de 5 provincies en Brussel;
- reden van migratie: arbeidsmigratie versus gezinshereniging.
- herkomst. We maken hierbij het onderscheid tussen volgende herkomstcategorieën: Arabische wereld, Azië, EU13, EU15, Europa (rest), Latijns Amerika, Maghreb, Noord Amerika/Oceanië, Sub-Sahara Afrika, Turkije, voormalige Sovjetunie, andere en onbekend.

Moderatoren

Naast de controlevariabelen die hierboven werden besproken is het noodzakelijk om nog een tweede groep van variabelen als controle op te nemen, namelijk de 'moderatoren'. 'Gewone' controlevariabelen, zoals net besproken, moeten we mee in rekening brengen in de analyse omdat ze mogelijk samenhangen met taalopleiding (onafhankelijke variabele) en arbeidsmarktpositie (afhankelijke variabele) (zie Meeus & De Cuyper, 2016). Als we deze variabelen niet zouden opnemen, zouden onze conclusies over het rendement van taalopleiding vertekend kunnen zijn (*onderschatting/overschatting* van het rendement). Bij de moderatoren geldt dit ook, maar is er nog een bijkomend element: we gaan daarnaast ook na of de relatie tussen taalopleiding en arbeidsmarktpositie *verschilt* naargelang deze variabelen. Anders gezegd gaan we na of er sprake is van interactie-effecten. De moderatoren laten dus toe een antwoord te formuleren op de tweede onderzoeksvraag, zoals gesteld in de inleiding: mogelijk kunnen we niet van een éénduidig rendement spreken van taalopleiding, maar *verschilt dit rendement* naargelang de subgroep. Zo is het denkbaar dat iemand die aan het werk is tijdens het volgen van Nederlandse lessen, of een (toegepaste) schakelopleiding volgt bijvoorbeeld meer rendement uit de taalopleiding haalt dan anderen. Het verschil tussen controlevariabelen en moderatoren wordt ook visueel weergegeven in Figuur 2. Samengevat houden we er rekening mee dat het rendement van taalopleiding in functie van tewerkstelling zou kunnen verschillen voor een aantal subgroepen, en dit gaan we na voor de volgende moderatoren (en bijhorende subgroepen):

- al dan niet schakelopleiding bij VDAB. De vraag is hier of deelname aan een op de arbeidsmarkt toegepaste taalopleiding voor extra rendement zorgt;
- beroepsopleiding bij VDAB. We verifiëren of het al dan niet volgen van een beroepsopleiding een ander rendement zal opleveren. Onze hypothese is een negatief rendement op korte termijn, positief op lange termijn (lock in effect);
- werkstatus tijdens de Nederlandse lessen. Deze variabele operationaliseerden we als minimum 1 kwartaal gewerkt tijdens de periode waarin men een NT2-opleiding volgde; We wensen na te gaan of het verband tussen taalniveau en arbeidsmarktparticipatie verschilt naargelang men al dan niet werkt tijdens het volgen van de opleidingen. Op basis van de resultaten wensen we input te leveren aan de discussie die zowel internationaal als Vlaams wordt gevoerd rond 'work first or train first?'. Aanvankelijk hanteerde het beleid op vlak van arbeidsmarktintegratie een lineaire logica, waarbij eerst een

opleiding werd verschaft om dan de transitie naar werk waar te maken. Nochtans werd er bij recente evaluaties vastgesteld dat snel contact met de arbeidsmarkt arbeidsmarktintegratie meer kan bevorderen en de betrokkenheid van werkgevers kan verhogen (voor een overzicht zie Gonzalez Garibay & De Cuyper, 2013). In Scandinavië wordt in dit verband momenteel ingezet op werkplekleren ('workplace training'), stages en arbeidsmarktsubsidies. Ook bij VDAB leeft steeds meer de overtuiging dat een snel contact met de werkvloer via stages, werkplekleren, etc. de uitstroom naar werk faciliteert. De vraag die we wensen te beantwoorden is de mate waarin het hebben van werk tijdens de opleiding NT2 verband houdt met de arbeidsmarktpositie op korte en middellange termijn;

- scholingsniveau: laag, midden, hoog⁵. Verschilt het rendement van taalopleiding naargelang het scholingsniveau van de nieuwkomers? Bij het opnemen van deze variabele komen we ook tegemoet aan Dustmann en Van Soest (2002). Ze wijzen op het risico om het effect van taal op economische integratie te overschatten (i.e. unobserved heterogeneity) omwille van het feit dat taal gecorreleerd kan zijn met algemene vaardigheden van de individuen: mensen die vaardiger zijn zullen de taal beter leren. We hebben geopteerd om deze variabele niet louter mee te nemen als controlevariabele maar als moderator vanuit de achterliggende vraag of er geen gedifferentieerde aanpak naar scholingsniveau moet worden voorzien;
- inburgeringsattest. Er wordt nagegaan of het al dan niet succesvol doorlopen van een inburgeringstrajecten een extra rendement kan ressorteren;
- hoofdperspectief. Eerder haalden we al aan dat hoofdperspectief niet de meest betrouwbare variabele is. Dit blijkt ook als we de arbeidsmarktpositie bekijken in combinatie met perspectief. Daaruit blijkt dat een aanzienlijk deel van de personen met een educatief, maar zeker met een sociocultureel perspectief na verloop van tijd aan het werk is (zie Wets & De Cuyper, 2016). De interpretatie van de perspectieven is dus niet eenduidig, bovendien kunnen ze ook evolueren doorheen de tijd. Daarom hebben we besloten om hoofdperspectief als moderator mee te nemen in de analyse, we zullen dus met andere woorden nagaan of het rendement van de taalopleidingen verschilt naargelang het perspectief.

⁵ 'Laag' staat hier voor maximum lager middelbaar onderwijs als hoogste diploma, 'midden' geldt voor wie hoger middelbaar onderwijs heeft volbracht. Wie een bachelor, master of doctoraat heeft behaald wordt beschouwd als hoog opgeleid.

4.4 Data analyse

Om het rendement van taalopleidingen in kaart te brengen, modelleren we het verband tussen de participatie aan taalopleiding en arbeidsmarktpositie via 3 regressieanalyses. De uitkomstmaat of afhankelijke variabele is daarbij tewerkstelling in het kwartaal na de taalopleiding (dichotome variabele; ja/nee); tewerkstelling 2 jaar na de taalopleiding (dichotome variabele; ja/nee); en duurzame tewerkstelling (proportie: aantal kwartalen aan het werk op de laatste dag van het kwartaal over een periode van 8 mogelijke kwartalen). De onafhankelijke variabele die we gebruiken om voorspellingen op te baseren is de hoogst gestarte taalopleiding (10 categorieën, de 10 modules van taalniveau). Gegeven de dichotome aard van de eerste en tweede uitkomstmaat ligt een logistische regressie hier voor de hand. Aangezien de derde uitkomstmaat beschouwd kan worden als het aantal kwartalen aan het werk (= succes) versus het totaal aantal kwartalen over een periode van 24 maanden, kan ook deze (dichotome) proportie via een logistische regressie gemodelleerd worden. Belangrijk om mee te nemen is dat in een logistische regressie de kans op de uitkomst centraal staat. Omwille van een verschillende instroom alsook taalaanbod naargelang de aanbieder (Centrum voor Basiseducatie; Centrum voor Volwassenenonderwijs), zullen we alle analyses afzonderlijk uitvoeren voor de data omtrent CBE en CVO. De analysestrategie voor het modelleren van de inkomensvariabele wordt besproken in sectie 3.4.

We hanteren steeds een modelopbouw waarbij in een eerste model de controlevariabelen en het hoofdeffect van taalopleiding wordt opgenomen. Dit model biedt een antwoord op de eerste onderzoeksvraag, namelijk of er een direct verband is tussen taalopleiding en arbeidsmarktparticipatie. Vervolgens worden de vooropgestelde moderatoren toegevoegd aan het model en wordt bovendien elk interactie-effect afzonderlijk getoetst om zo de kans op vals negatieven (Type II-fouten) te verkleinen. Het toetsen van een interactie-effect tussen taalopleiding en een moderator biedt hierbij een antwoord op de tweede onderzoeksvraag, namelijk of het verband tussen taalopleiding en arbeidsmarktparticipatie verschilt naargelang de waarden van een andere variabele (d.i. de moderator). Zo kan er bijvoorbeeld een significant verband zijn tussen taalopleiding en arbeidsmarktparticipatie voor laag- maar niet voor hoggeschoolden. Enkel de interactie-effecten die significant bijdragen tot de kans op tewerkstelling worden in het uiteindelijk model weerhouden. Voorgaande manier van modelopbouw laat toe om concreet te toetsen of het tweede meer complexere model ook effectief een beter model is, of met andere woorden kan je daarmee nagaan of het toevoegen van meer onafhankelijke variabele ook effectief een meerwaarde heeft. We toetsen dit telkens via een deviantietoets, die de mate waarop beide modellen bij de data past (globale modelpassing) met elkaar vergelijkt. We onderzoeken expliciet of

het complexere model al dan niet beter bij de data past dan het eenvoudigere model. Dit bleek telkens het geval.

Voor de globale toets van elk model werd een Bonferroni-procedure toegepast gezien het groot aantal onafhankelijke variabelen, en dus ook redelijk aantal toetsten dat wordt uitgevoerd. Deze statistische methode biedt een manier om het probleem van kanskapitalisatie aan te pakken en heeft tot doel om te voorkomen dat de kans op vals positieve resultaten (d.i. een significant resultaat dat er in werkelijkheid niet is) groter wordt dan het standaard significantieniveau van 5%.

Bij het bespreken van de resultaten hebben we ervoor geopteerd om telkens enkel de bevindingen in verband met het rendement van taalopleiding te bespreken, en dit met het oog op een zo helder mogelijke voorstelling van de resultaten. We zullen steeds de kans op al dan geen (duurzame) tewerkstelling weergeven voor elk van de afzonderlijke taalniveaus (absolute rendement), maar zullen we tevens het verschil in kansverhoudingen of odd's (odds ratio; OR) voor de opeenvolgende taalniveaus in kaart brengen (relatieve rendement). Een odds ratio kleiner dan 1 betekent een kleinere kansverhouding in vergelijking met het voorgaande taalniveau; een odds ratio groter dan 1 impliceert een grotere kansverhouding; en een odds ratio gelijk aan 1 duidt op geen verschil tussen de kansverhoudingen. Zo betekent bijvoorbeeld een odds ratio van 3 drie keer meer, terwijl een odds ratio van 0,50 omschreven kan worden als half zoveel. Dit wordt ook stap voor stap uitgelegd bij de eerste tabel. Om de grootte van de odds ratio te interpreteren gebruiken we Cohen's (1988) drempelwaarden van 1,5; 2,5 en 4,3 als een indicatie voor respectievelijk een klein, medium en groot verschil. Merk op dat deze vuistregel uiteraard steeds met de nodige voorzichtigheid behandeld moet worden en voldoende aandacht voor het praktische belang in een specifieke context. De achterliggende, globale regressiemodellen worden niet expliciet besproken, noch de bevindingen voor de controlevariabelen, maar de modellen worden wel weergegeven in bijlage. De gepresenteerde odds zijn telkens gebaseerd op het tweede, complexere model.

Alle analyses werden uitgevoerd met de statistische software SAS 9.4 via de PROC Logistic procedure. Voor de categorische variabele taalopleiding hanteren we een codering (met name backward difference coding) waarmee het mogelijk wordt om de verschillen in odds tussen een taalniveau en het vorige taalniveau te modelleren (bijvoorbeeld het verschil in odds tussen taalniveau 1.2 versus taalniveau 1.1). Voor de overige onafhankelijke variabelen gebruiken we een referentiecodering, waardoor het verschil in odds tussen een bepaalde waarde en de referentiecategorie wordt bekomen.

4.5 Is het mogelijk om causale uitspraken te doen?

Gegeven het observationele (niet-experimentele) karakter van het gehanteerde studie-opzet, kunnen we enkel spreken van verbanden (over de tijd) tussen een gevolgde taalopleiding en tewerkstelling. Enkel een experimenteel design, inclusief een controlegroep, zou het mogelijk maken om uitspraken omtrent causaliteit te kunnen trekken. Concreet betekent dit dat er niet gesteld kan worden dat taalopleiding een verbetering in arbeidsmarktpositie 'veroorzaakt', maar enkel dat beide aspecten samenhangen. Een positieve samenhang betekent dat een hogere taalopleidingsniveau samenhangt met een betere arbeidsmarktpositie, maar het is mogelijk dat dit verband veroorzaakt wordt door een derde, niet-opgenomen, variabele. Door het opnemen van andere variabelen dan de kernvariabelen in het model (controlevariabelen en moderatoren), proberen we dit probleem enigszins op te vangen. Aangezien de sociale werkelijkheid echter erg complex is, kunnen we nooit met zekerheid stellen dat we alle mogelijke andere factoren in rekening gebracht hebben. Dit geldt overigens voor de meeste vormen van onderzoek. In dit verband verwijzen we graag naar de effectladder van Veerman en van Yperen (2007). De auteurs argumenteren dat er verschillende niveaus van bewijsvoering zijn om de effectiviteit van een beleidsinterventie aan te tonen (of te ontkrachten) (zie ook González Garibay & De Cuyper, 2013b & 2016). De voorliggende studie bevindt zich eerder bovenaan de ladder, wat geassocieerd wordt met een hogere mate van bewijsvoering, of anders gezegd met een toenemende mate van zekerheid over de conclusies. De hoogste trap op de effectladder betreft causale bewijsvoering, waarbij de causale link tussen resultaat en beleidsinterventie kan worden aangetoond. Dit is erg moeilijk, onder meer omdat het om ethische redenen soms niet mogelijk is om met een dergelijk onderzoeksdesign te werken (in dit geval zou dit bijvoorbeeld willen zeggen dat een controlegroep van nieuwkomers die taalopleiding wil volgen, hiervan uitgesloten wordt). De hoogste trap in bewijsvoering wordt hier dus niet gezet, maar desondanks bereiken we met deze studie een vrij hoge plaats op de effectladder, of anders gezegd een eerder sterk niveau van bewijsvoering. Aan de hand van het hier gevoerde type onderzoek kan functionele effectiviteit of de aanwezigheid van een verband duidelijk worden aangetoond.

5 RESULTATEN

Alvorens over te gaan tot de kernanalyses van deze paper, rapporteren we enkele beschrijvende gegevens voor de verschillende variabelen (3.1), om zo een profiel te schetsen van de respondenten. Ter verkenning wordt het aandeel tewerkgestelden twee jaar na de taalopleiding ook grafisch weergegeven, en dit naar hoogst gestart taalniveau. Aangezien alle analyses afzonderlijk uitgevoerd werden voor CBE en CVO houden we ook in het eerste, beschrijvende deel deze tweedeling aan. Vervolgens presenteren we de daadwerkelijke onderzoeksbevindingen op basis van de regressieanalyses. Hierbij komen het verband tussen taalopleiding enerzijds en tewerkstelling in het eerste kwartaal na de taalopleiding (3.2), tewerkstelling twee jaar na de taalopleiding (3.3), duurzame tewerkstelling (3.4) en inkomen (3.5) achtereenvolgens aan bod. De afhankelijke variabele taalopleiding werd gehercodeerd naar 3 categorieën (1.1, 1.2 en ≥ 2.1) voor CBE en naar 7 categorieën (1.1, 1.2, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, en ≥ 3.1) voor CVO.

5.1 Beschrijvende gegevens cohorte

5.1.1 CBE

In totaal zijn er 1 375 observaties die betrekking hebben op cursisten die gestart zijn met hun 1.1 binnen een CBE. Wat sociodemografische kenmerken betreft, gaat het om 40,6% mannen; de mediaan voor de leeftijd is 31-32 jaar; bijna twee derde (61,9%) is gehuwd of samenwonend; ruim de helft (51,4%) heeft geen kinderen; bijna twee derde (65,7%) heeft een laag opleidingsniveau en 4,1% kan als hoogopgeleid omschreven worden. De drie meest frequente regio's van herkomst zijn Sub-Sahara Afrika (19,1%), Maghreb (18,9%) en Azië (13,8%). Voor meer dan drie vierde van de personen (76,4%) in de cohorte is dit gezinshereniging.

Ongeveer de helft van de personen (51,0%) rondde het taaltraject af in de periode 2007-2009, of haakte in die periode af. Wat betreft taalopleiding was voor bijna de helft van de deelnemers (47,6%) het hoogst gestarte taalniveau 1.2; de overige 31,9% en 20,5% was ingeschreven in respectievelijk taalniveau 1.1 of taalniveau 2.1 of hoger.

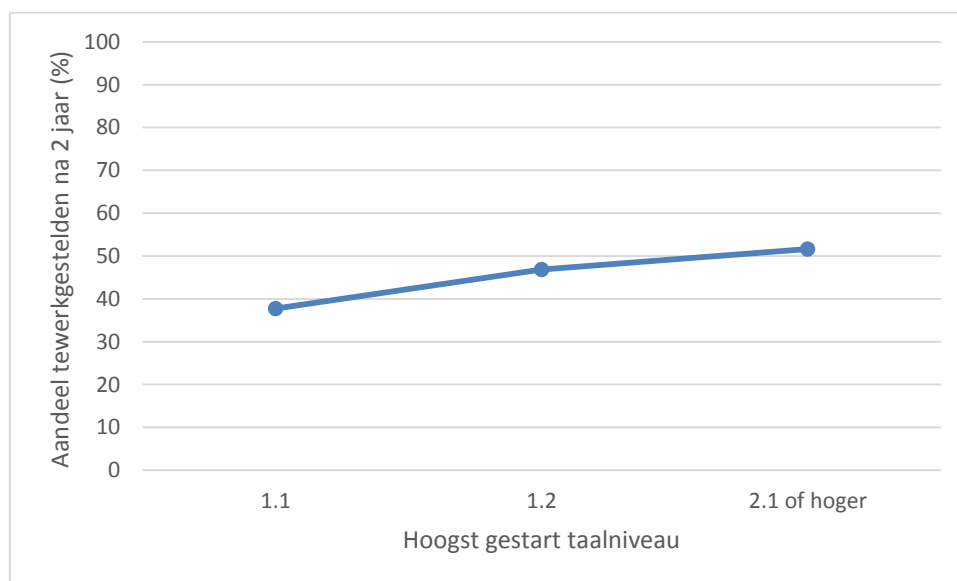
De overgrote meerderheid van de deelnemers volgde geen schakelcursus (85,2%); slechts een minderheid volgde een beroepsopleiding (8,7%). Ruim 61% van de deelnemers had

een inburgeringsattest; voor iets meer dan helft (53,5%)⁶ was er sprake van een professioneel hoofdperspectief; en 51,4% van de deelnemers werkte niet tijdens taalopleiding.

Wat betreft tewerkstelling was 40% van de CBE cursisten aan de slag in het kwartaal na de opleiding en 45% twee jaar na de taalopleiding. Bijna 60% was minstens 1 kwartaal aan de slag over een periode van twee jaar, maar slechts een minderheid (19,9%) was elk kwartaal tewerkgesteld. Van de werkenden heeft meer dan drie vierde (79,1%) een dagloon onder het Vlaamse Q1-niveau (pc 25) van 2013.

Indien we kijken naar het aandeel tewerkgestelden twee jaar na de opleiding per hoogst gestarte taalniveau, zonder rekening te houden met andere factoren, dan stellen we vast dat het aandeel tewerkgestelden hoger ligt in onze cohorte voor wie een hoger taalniveau gestart is dan 1.1, in vergelijking met wie 1.1 als hoogst gestart taalniveau heeft (Figuur 3). Het aandeel tewerkgestelden ligt ook hoger bij wie een 2.1 of hoger gestart is, in vergelijking met wie 'slechts' een 1.2 gestart is.

Figuur 3 Visuele weergave van het aandeel tewerkgestelden twee jaar na de taalopleiding, per hoogst gestart taalniveau, voor CBE, in percentages

De analyses verderop (op basis van de regressieanalyses, weergegeven vanaf sectie 3.2) zullen uitwijzen of dit beeld bevestigd wordt na controle voor andere variabelen en daarmee uitsluiten dat het rendement van de taalopleiding te wijten is aan andere factoren,

⁶ Het betreft hier 53,5 procent van alle personen in onze steekproef. Ook nieuwkomers van wie het perspectief niet gekend is, worden met andere woorden meegerekend in de 100%.

en of de verschillen statistisch significant zijn (i.e. op een reëel verschil wijzen in de volledige populatie, en niet enkel aan toeval in de steekproef te wijten zijn).

5.1.2 CVO

Voor CVO zijn er in totaliteit 7 151 observaties beschikbaar. Wat betreft sociodemografie gaat het om 41,7% mannen; de mediaan voor de leeftijd is 29-30 jaar (bereik 18 tot 64 jaar); ruim twee derde (67,7%) is gehuwd of samenwonend; 58,24% heeft geen kinderen; 40,7% en 32,7% van de deelnemers heeft respectievelijk een midden of hoog opleidingsniveau. De drie meest frequente regio's van herkomst zijn Maghreb (18,1%), Azië (overige; 16,3%) en EU13 (15,0%); voor 79,2% van de nieuwkomers in de cohorte is de reden van migratie gezinshereniging.

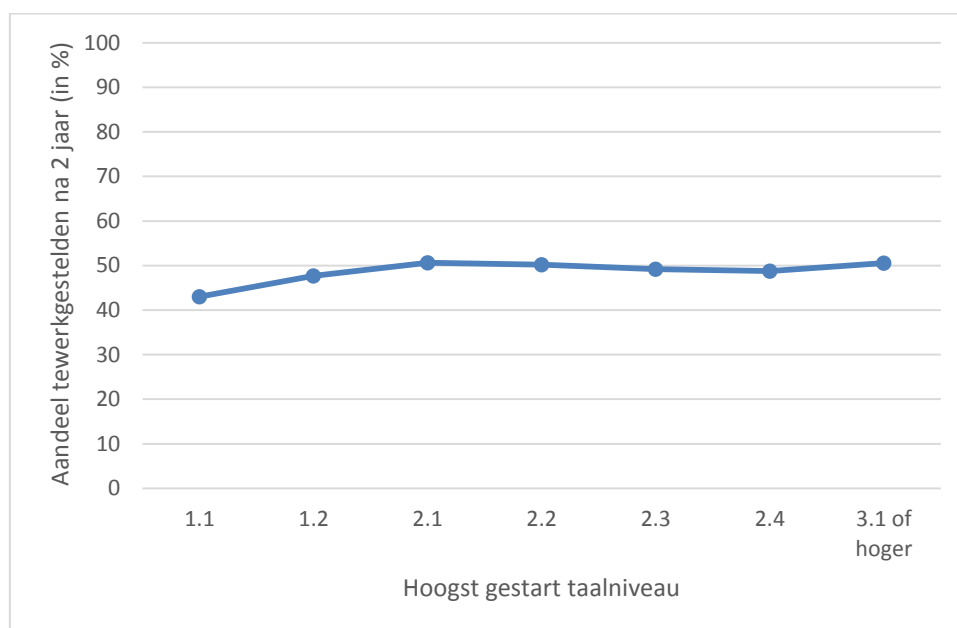
Bijna twee derde van de personen (79,2%) rondde het taaltraject af in de periode 2007-2009, of stopte in die periode. Wat betreft taalopleiding was voor ongeveer 60% van de deelnemers het hoogst gestarte taalniveau 2.1 of lager; met name voor 21,8%, 23,5% en 15,8% was dit respectievelijk taalniveau 1.1, 1.2 en 2.1. Voor ruim 6% van de deelnemers was het hoogst gestarte taalniveau minstens 3.1. De overgrote meerderheid van de deelnemers volgde geen schakelcursus (81,4%) en een minderheid een beroepsopleiding (11,1%). Twee derde (75,3%) van de deelnemers beschikte over een inburgeringsattest; voor 58,3%⁷ was er sprake van een professioneel hoofdperspectief.

Bijna twee derde (62,0%) van de deelnemers werkte niet tijdens taalopleiding. 40% van de CVO cursisten was aan de slag in het kwartaal na de opleiding, 48% twee jaar na de opleiding. Bijna 63% was minstens 1 kwartaal aan de slag over een periode van twee jaar, maar slechts een minderheid (18,9%) was elk kwartaal tewerkgesteld. Van de werkenden heeft ongeveer twee derde (66,5%) een dagloon onder het Vlaamse Q1-niveau (pc 25) van 2013.

We stellen het aandeel tewerkgestelden twee jaar na de opleiding ook hier even grafisch voor, naar hoogst gestarte taalniveau. Het aandeel tewerkgestelden twee jaar na de opleiding blijkt iets hoger te liggen in de steekproef bij wie een bijkomende taalopleiding is gestart na 1.1 (Figuur 4). Vanaf 2.1 lijkt er geen noemenswaardig verschil meer, en is het aandeel tewerkgestelden vergelijkbaar over alle taalniveaus heen.

⁷ Het gaat hier om 58,3 procent van alle personen in onze steekproef. Ook nieuwkomers van wie het perspectief niet gekend is, worden met andere woorden meegerekend in de 100%.

Figuur 4 Visuele weergave van het aandeel tewerkgestelden twee jaar na de taalopleiding, per hoogst gestart taalniveau, voor CVO, in percentages

In wat volgt, zal worden nagegaan of deze beschrijvende resultaten op basis van de cohorte ook bevestigd worden in de analyses, na controle voor andere variabelen. Figuur Y geeft met andere woorden een eerste beeld, maar laat niet toe om uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van een rendement van taalopleiding in termen van tewerkstelling. Dit is dan ook de opzet van wat volgt. Terwijl op Figuur 3 en 4 enkel de tewerkstelling na twee jaar werd weergegeven, wordt in de analyses achtereenvolgens de tewerkstelling in het eerste kwartaal na de opleiding, tewerkstelling na twee jaar, en duurzame tewerkstelling onder de loep wordt genomen.

5.2 Rendement taalopleidingen op tewerkstelling in het eerste kwartaal na de taalopleiding

5.2.1 CBE

Voor cursisten in het CBE vinden we geen enkel statistisch significant verband tussen de gevolgde taalopleiding en de tewerkstelling in het eerste kwartaal na de taalopleiding, na opname van de controlevariabelen en moderatoren. Er is dus geen rendement verbonden aan het volgen van een bijkomend taalniveau (na 1.1) in termen van tewerkstelling in het eerste kwartaal na de opleiding. Het (gebrek aan) rendement verschilt overigens ook niet naargelang de subgroep (al dan niet werkend tijdens de opleiding, al dan niet ingeschreven

in een schakelopleiding, enzovoort). Voor een weergave van het statistisch model dat ons tot deze conclusie brengt, verwijzen we naar Tabel A1 in de bijlage.

Zoals eerder vermeld, is enige voorzichtigheid geboden bij de interpretatie van deze resultaten. Aangezien het enkel om tewerkstelling in het eerste kwartaal gaat, moeten we rekening houden met lock in effecten: we kunnen niet uitsluiten dat sommige deelnemers na afloop bijvoorbeeld nog een beroepsopleiding volgen, en om die reden pas later aan het werk gaan. Dit zou een rendement van taalopleiding op tewerkstelling kunnen maskeren. Het is dan ook van belang om deze resultaten niet geïsoleerd te bekijken, dan wel samen met de resultaten voor de andere afhankelijke variabelen, a fortiori de tewerkstelling na twee jaar, waar het probleem van een mogelijk lock in effect zich niet stelt.

5.2.2 CVO

In tegenstelling tot het CBE, vinden we voor het CVO wel een significante samenhang tussen het hoogst gestarte taalniveau en de tewerkstelling in het eerste kwartaal na de taalopleiding, na controle voor de andere variabelen in het model (zie Tabel A2 in bijlage). Het is wel zo dat niet elk bijkomend taalniveau (evenveel) rendeert. Dit verschilt naargelang het taalniveau, hier komen we dadelijk in meer detail op terug.

Het effect van de taalopleiding is daarnaast niet voor iedereen gelijk, maar hangt samen met de werkstatus (er is met andere woorden sprake van een interactie-effect). Er was daarentegen geen interactie-effect tussen taalopleiding en de andere variabelen (moderatoren) in het model. Met betrekking tot onderzoeksvraag 2 kunnen we dus besluiten dat het rendement van een bijkomend taalniveau in termen van tewerkstelling na de taalopleiding niet verschilt naar opleidingsniveau, het vooropstellen van een professioneel dan wel educatief of socio-cultureel hoofdperspectief, het al dan niet toegepast zijn van de taalopleiding, het al dan niet volgen van beroepsopleiding(en), en het al dan niet succesvol doorlopen van het inburgeringsprogramma. Er is enkel een verschil in rendement van taalopleiding naargelang men al dan niet werkt tijdens de opleidingen NT2.

We gaan nu dieper in op de resultaten in verband met het rendement van taalopleiding, rekening houdend met de verschillen naar werkstatus. De bevindingen worden op twee manieren weergegeven, met name in tabelvorm en grafisch. In Tabel 2 wordt de precieze aard van het verband tussen taalopleiding en tewerkstelling weergegeven, en dit in termen van odds en odds ratio's (OR). Dit laat toe de relatie tussen taalopleiding en tewerkstelling in detail te analyseren. Vervolgens geven we de essentie nogmaals weer aan de hand van een grafische voorstelling van de resultaten. Zowel in de tabel als in de grafische weergave

presenteren we enkel de onderzoeksbevindingen voor *wie niet aan het werk was* tijdens de taalopleiding. Het valt immers te verwachten dat wie tijdens de taalopleiding een job had, ook kort daarna nog aan het werk is.

Om de interpretatie te faciliteren, geven we graag wat uitleg bij de opbouw van Tabel 2 (ook verderop maken we overigens gebruik van gelijkaardige tabellen). In de eerste kolom wordt het hoogst gestarte taalniveau weergegeven, in dit geval dus specifiek voor wie tewerkgesteld was tijdens de taalopleiding. In de tweede kolom worden de odds (of kansverhoudingen) weergegeven. Dit geeft ons een indicatie van de waarschijnlijkheid van tewerkstelling na de taalopleiding. Een voorbeeld: voor nieuwkomers gestart in taalniveau 1.1 en die tijdens de opleiding niet werkten is de voorspelde odds gelijk aan 0,44. Dit betekent dat voor iedere nieuwkomer die geen werk heeft in het kwartaal na de opleiding, er naar schatting 0,44 nieuwkomers wel werk hebben. Anders verwoord betekent een cijfer van 0,44 dat voor elke 44 mensen die werk hebben na de opleiding, er 100 mensen niet tewerkgesteld zijn na de opleiding. De derde kolom toont vervolgens de odds ratio's voor opeenvolgende taalniveaus. De odds ratio's vergelijken de waarschijnlijkheid van tewerkstelling (odds) in een bepaald taalniveau met de waarschijnlijkheid van tewerkstelling (odds) in een vorig taalniveau. Dit laat toe om vast te stellen of een extra taalniveau tot hogere tewerkstellingskansen leidt. Indien er geen verschil is tussen beide odds en de waarschijnlijkheid van tewerkstelling volledig gelijk is voor beide taalniveaus, zouden we een odds ratio van 1 vinden. Een odds ratio hoger dan 1 wijst op een hogere kans op tewerkstelling in vergelijking met het vorige taalniveau; een odds ratio lager dan 1 geeft een lagere kans op tewerkstelling aan in vergelijking met het vorige taalniveau. In de vierde kolom wordt dan weergegeven of het vastgestelde verschil statistisch significant is (en niet aan toeval kan te wijten zijn). Een voorbeeld: voor wie niet gewerkt heeft tijdens de opleiding vinden we een odds ratio voor taalniveau 1.2 van 1,83. Het cijfer van 1,83 wordt bekomen door de odds op tewerkstelling van taalniveau 1.2 (0,80) af te zetten tegenover de odds op tewerkstelling van taalniveau 1.1 (0,44). Het cijfer 1,83 is hoger dan 1, wat een hogere kans op tewerkstelling aangeeft in taalniveau 1.2 dan in taalniveau 1.1. In de vierde kolom zien we een p-waarde die kleiner is dan 0.001. Dit betekent dat de kans dat het gevonden verschil toeval is in de steekproef, eerder dan een daadwerkelijk verschil in tewerkstellingskansen in de populatie, minder dan 1 op 1000 bedraagt. We kunnen dus nagenoeg met zekerheid stellen dat er een positief rendement is van taalopleiding tussen de taalniveaus 1.1 en 1.2. Samengevat laat de kolom met odds toe om te zien hoe de waarschijnlijkheid van tewerkstelling evolueert over de verschillende taalniveaus; de odds ratio's en het bijhorende significantieniveau maakt

het dan mogelijk om het rendement van telkens één extra taalniveau (van 1.1 naar 1.2, van 1.2 naar 2.1, enzovoort) te evalueren.⁸

Tabel 2 Rendement taalopleiding voor tewerkstelling een kwartaal na de taalopleiding voor CVO, voor wie niet heeft gewerkt tijdens de opleiding

		Odds ^a (e ^{logit})	Odds ratio's voor opeenvolgende taalniveaus	
			OR	p ^b
Niet gewerkt tijdens de opleiding (n=3 974)				
Hoogst gestart taalniveau = 1.1		0,44	-	-
Hoogst gestart taalniveau = 1.2		0,80	1,83	<0,001
Hoogst gestart taalniveau = 2.1		0,80	0,99	0,954
Hoogst gestart taalniveau = 2.2		0,59	0,74	0,051
Hoogst gestart taalniveau = 2.3		0,59	1,00	0,998
Hoogst gestart taalniveau = 2.4		0,68	1,14	0,459
Hoogst gestart taalniveau ≥3.1		0,61	0,91	0,584

^a Logit voor taalopleiding is steeds gecontroleerd voor de invloed van de andere onafhankelijke variabelen in het model (i.e. model 2, zie bijlage).

^b α=0,05.

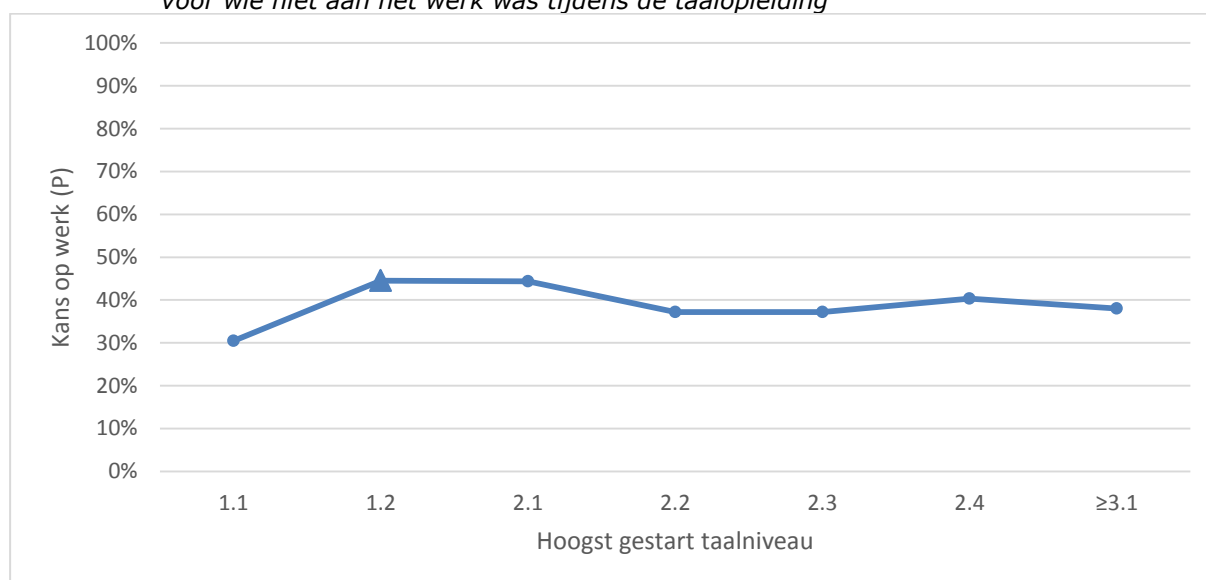
Wanneer we nu de bevindingen in Tabel 2 interpreteren, stellen we vast dat er voor personen die niet gewerkt hebben tijdens de opleiding een statistisch significant verschil is in odds tussen taalniveau 1.1 en taalniveau 1.2, na controle voor de andere variabelen in het model. De odds voor taalniveau 1.2 is namelijk ruim 1.8 keer groter dan de odds voor taalniveau 1.1. Dit bleek reeds uit de bespreking hierboven, we namen dit cijfer als voorbeeld. Voor de andere opeenvolgende taalniveaus zijn de verschillen niet statistisch significant (p-waarde is telkens groter dan 0.05).

Samengevat kunnen we voor het CVO stellen dat de tewerkstelling in het eerste kwartaal na de taalopleiding enigszins samenhangt met het taalniveau, maar dat dit verband eerder beperkt is. Een op het eerste zicht aannemelijke veronderstelling 'hoe hoger het taalniveau, hoe hoger de odds op tewerkstelling' blijkt onjuist: voor wie niet aan het werk was tijdens de opleiding stellen we enkel een klein positief rendement vast van taalniveau 1.2 vergeleken met taalniveau 1.1. De overgang van een 1.1 ('breakthrough') naar een 1.2 ('waystage') niveau, zorgt dus voor een meerwaarde naar tewerkstelling in het eerste kwartaal toe. Na het 'waystage' niveau, of anders gezegd na het niveau van de basisgebruiker, vinden we geen indicatie voor een rendement van het volgen van een extra taalniveau.

⁸ Merk op dat de schatting van odds per taalniveau bekomen wordt door de andere onafhankelijke variabelen constant te houden op de referentiecategorie. Naargelang men een schatting maakt voor mannen, vrouwen, jongeren, ouderen,... zullen de geschatte odds verschillen. Dit geldt niet voor de odds ratio's. Deze geven immers het rendement van een extra taalniveau weer, en dit blijft onveranderd, onafhankelijk van de waarden op de controlevariabelen (man, vrouw, jong, oud,...). De odds ratio's zijn dus meest van belang in de interpretatie van de resultaten, om de bijdrage van taalopleiding in kaart te brengen.

In Figuur 5 worden de resultaten grafisch weergegeven. De figuur toont de kans op tewerkstelling (probability) voor elk taalniveau, voor wie niet aan het werk was tijdens de opleiding. De odds (of kansverhoudingen) uit de tabel werden dus omgezet naar kansen in deze grafiek, omdat dit intuïtiever is⁹. Op de grafiek worden taalniveaus waarvan de kans op tewerkstelling statistisch significant verschilt met het voorgaande taalniveau aangeduid met een driehoek. Zoals eerder vermeld is dus enkel het verschil tussen taalniveau 1.1 en taalniveau 1.2 statistisch significant. Zelfs wie taalniveau 3.1 of hoger gestart is, heeft geen grotere kans op werk in het eerste kwartaal na de opleiding dan wie een 1.2 als hoogste gestarte taalniveau heeft.

Figuur 5 Visuele weergave van het rendement van taalopleiding voor de tewerkstelling tijdens het eerste kwartaal na de opleiding voor CVO (uitgedrukt in de kans op tewerkstelling), voor wie niet aan het werk was tijdens de taalopleiding

Tot slot is het noodzakelijk om op te merken dat, net als bij CBE, lock in effecten een rol kunnen spelen. Het is daarom raadzaam om de resultaten vooral samen met de resultaten voor tewerkstelling na twee jaar te bekijken.

5.3 Rendement taalopleiding op tewerkstelling 2 jaar na de taalopleiding

Analoog aan voorgaande sectie onderzochten we het rendement van taalopleiding op tewerkstelling 2 jaar na de taalopleiding via een binaire logistische regressie. Ook hier werd de analyse afzonderlijk uitgevoerd voor CBE en CVO en hanteerden we een sequentiële

⁹ Odds drukken een verhouding uit, hier de verhouding van mensen die tewerkgesteld zijn ten opzichte van mensen die niet tewerkgesteld zijn. Kansen (of probabilities) staan op zichzelf. De kans wordt berekend door de odds te delen door (odds + 1). Een voorbeeld: een odds op tewerkstelling van 0,44 (zoals in taalniveau 1.1, bij wie niet werkte tijdens de opleiding) staat gelijk aan een kans van 0,31, of dus 31 procent ($0,44/(0,44+1)=0,31$).

modelopbouw. De gebruikte modellen worden weergegeven in de bijlage. In wat volgt bespreken we de resultaten met betrekking tot het rendement van taalopleiding, opnieuw aan de hand van een tabel, gevolgd door een grafische voorstelling.

5.3.1 CBE

Voor CBE-cursisten kunnen we de relatie tussen taalopleiding en tewerkstelling na twee jaar pas juist begrijpen als we differentiëren naar werkstatus. Het verband tussen taalopleiding en tewerkstelling verschilt immers significant ($p < 0,003$) naargelang men al dan niet aan het werk is tijdens de opleiding. In Tabel 3 bekijken we de relatie tussen taalopleiding en tewerkstelling 2 jaar na de opleiding van naderbij, rekening houdend met de werkstatus tijdens de opleiding. Hierbij kijken we niet alleen naar wie niet aan het werk was, maar eveneens naar wie interim of vast werk had tijdens de taalopleiding. Voor een weergave van het volledige model en significantieniveaus voor alle controlevariabelen en moderatoren, verwijzen we naar Tabel A3 in bijlage.

Voor nieuwkomers die tijdens de opleiding niet werkten, is de voorspelde odds op tewerkstelling na twee jaar voor taalniveau 1.1 gelijk aan 0,35. Voor 35 nieuwkomers uit deze groep die aan het werk zijn twee jaar na de taalopleiding, zijn er dus 100 niet aan het werk. Deze odds stijgen echter behoorlijk voor de daaropvolgende taalniveaus, respectievelijk naar 0,86 en 0,96. Een vergelijking van de odds over de opeenvolgende taalniveaus, aan de hand van de odds ratio's, toont aan dat de odds voor taalniveau 1.2 bijna 2,5 keer groter is dan de odds voor taalniveau 1.1 ($p < 0,05$). Nieuwkomers uit taalniveau 1.2 die niet aan het werk waren tijdens de taalopleiding hebben dus significant meer kans op tewerkstelling na twee jaar in vergelijking met nieuwkomers uit taalniveau 1.1. Het gaat hierbij om een matig verschil. De odds voor taalniveau ≥ 2.1 is daarentegen niet significant groter ($OR = 1,12$; $p > 0,05$) dan de odds door taalniveau 1.2. Nieuwkomers die niet werken tijdens hun taalopleiding halen dus rendement uit de overgang van 1.1 naar 1.2 (of andersgezegd van 'breakthrough' naar 'waystage'), maar eens basisgebruiker (na 1.2) levert de overgang naar een volgend niveau geen voordeel meer op wat tewerkstellingskansen na twee jaar betreft.

Voor nieuwkomers die interimwerk verricht hebben tijdens hun taalopleiding stellen we vast dat, niettegenstaande de odds met elk taalniveau stijgen, de verschillen in odds tussen opeenvolgende taalniveaus niet statistisch significant zijn ($p > 0,05$). Voor wie interimwerk deed tijdens de taalopleiding is er dus geen empirisch bewijs voor een rendement uit een extra taalniveau op vlak van tewerkstellingskansen twee jaar na de taalopleiding. Het is echter mogelijk dat verschillen niet tot uiting komen omwille van de kleine groepsgrootte ($n = 77$) (wat een lagere statistische 'power' impliceert – dit maakt het moeilijker om

verschillen te detecteren). Met name de medium odds ratio voor het bijkomend rendement van taalniveau ≥ 2.1 (versus taalniveau 1.2) lijkt daarbij interessant om verder op te volgen.

Voor nieuwkomers die reeds vast aan het werk zijn tijdens de taalopleiding, is de voorspelde odds voor taalniveau 1.1 met een waarde van 4,45 aanzienlijk. Dit cijfer impliceert namelijk dat voor iedere nieuwkomer die geen werk heeft 2 jaar na de opleiding er naar schatting bijna 4,5 nieuwkomers wel tewerkgesteld zijn¹⁰. De odds stijgen echter niet met een hoger taalniveau. Anders gezegd leidt een extra taalniveau niet tot hogere tewerkstellingskansen na twee jaar. De resultaten wijzen zelfs eerder in tegenovergestelde richting: de odds lijken te dalen naarmate het taalniveau stijgt, en met name de odds voor taalniveau 1.2 is bijna 0,5 keer kleiner dan de odds voor taalniveau 1.1. Deze verschillen in odds tussen de opeenvolgende taalniveaus voor wie vast aan het werk is tijdens de opleiding zijn echter niet statistisch significant ($p > 0,05$).

Tabel 3 Rendement taalopleiding voor tewerkstelling 2 jaar na de taalopleiding voor CBE naargelang werkstatus tijdens de opleiding

	Odds ^a (e ^{logit})	Odds ratio's voor opeenvolgende taalniveaus	
		OR	p ^b
Niet gewerkt tijdens de opleiding (n=553)			
Hoogst gestart taalniveau = 1.1	0,35	-	-
Hoogst gestart taalniveau = 1.2	0,86	2,49	0,002
Hoogst gestart taalniveau ≥ 2.1	0,96	1,12	0,674
Interimwerk tijdens de opleiding (n=77)			
Hoogst gestart taalniveau = 1.1	2,39	-	-
Hoogst gestart taalniveau = 1.2	2,88	1,20	0,741
Hoogst gestart taalniveau ≥ 2.1	8,44	2,93	0,350
Werk tijdens de opleiding (n=419)			
Hoogst gestart taalniveau = 1.1	4,45	-	-
Hoogst gestart taalniveau = 1.2	2,57	0,58	0,050
Hoogst gestart taalniveau ≥ 2.1	2,53	0,99	0,963

^a Logit voor taalopleiding is steeds gecontroleerd voor de invloed van de andere onafhankelijke variabelen in het model (i.e. model 2, zie bijlage).

^b $\alpha = 0,05$.

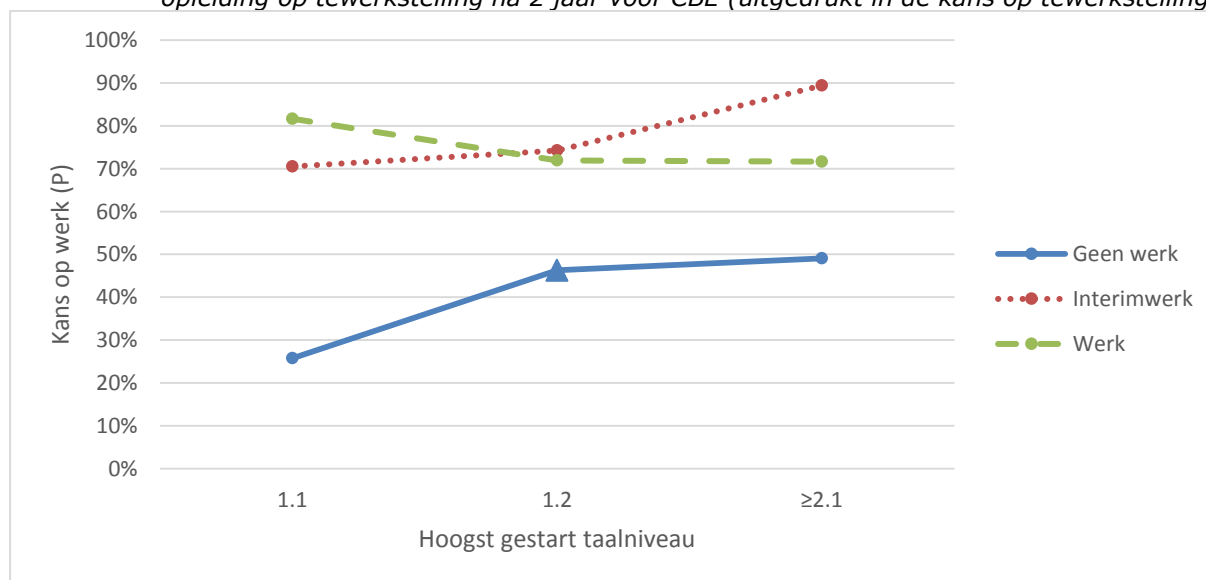
Concluderend – en gelinkt aan onderzoeksvraag 1 – kunnen we dus stellen dat voor de CBE cursisten die niet werkten tijdens de taalopleiding, taalniveau 1.2 (i.e. het 'waystage' niveau) gepaard gaat met hogere kansen op tewerkstelling na twee jaar, in vergelijking met taalniveau 1.1 ('breakthrough', het beginnersniveau). Het gaat hierbij om een medium effect. Een hoger taalniveau dan het basisgebruikersniveau 1.2 biedt geen bijkomend

¹⁰ Zoals eerder opgemerkt wordt de schatting van odds per taalniveau bekomen door de andere onafhankelijke variabelen constant te houden op de referentiecategorie voor de andere variabelen in het model. Het cijfer dat hier wordt weergegeven is dus voornamelijk interessant *relatief* ten opzichte van andere taalniveaus, eerder dan als een absolute schatting van de odds voor alle nieuwkomers in dit taalniveau. De odds zullen in werkelijkheid immers variëren naargelang de waarden op de andere onafhankelijke variabelen.

rendement meer. Voor werkenden vonden we na het beginnersniveau 1.1 geen rendement van taalopleiding. Met betrekking tot onderzoeksvraag 2 werd vastgesteld dat het rendement van taalopleidingen niet verschilt naar opleidingsniveau, hoofdperspectief, het al dan niet toegepast zijn van de taalopleiding, het al dan niet volgen van beroepsopleiding(en), of het al dan niet succesvol doorlopen van het inburgeringsprogramma. Het rendement van taalopleiding verschilt enkel naar werkstatus.

We stellen de resultaten omtrent het verschil in rendement in termen van tewerkstelling twee jaar na de taalopleiding, naargelang de werkstatus tijdens de opleiding, grafisch voor aan de hand van Figuur 6. Om de figuur eenvoudiger interpreteerbaar te maken, werden de odds wederom omgezet in de kans op tewerkstelling (probability). In de figuur wordt voorgaande bevestigd: de kans op tewerkstelling ligt niet alleen systematisch hoger wanneer men werkt tijdens de opleiding, het rendement van de opeenvolgende taalniveaus is ook verschillend naargelang de werkstatus. Zoals eerder gesteld is enkel de stijging van de kans op tewerkstelling tussen taalniveau 1.1 en 1.2 voor de nieuwkomers die niet werken tijdens de opleiding statistisch significant (een driehoekje op de grafiek duidt een significant verschil met een vorig taalniveau aan).

Figuur 6 Visuele weergave van het interactie-effect van taalopleiding en werkstatus tijdens de opleiding op tewerkstelling na 2 jaar voor CBE (uitgedrukt in de kans op tewerkstelling)

5.3.2 CVO

De analyse van de kans op tewerkstelling 2 jaar na de taalopleiding voor CVO resulteerde in een direct verband tussen taalopleiding en kans op tewerkstelling, na controle voor de andere variabelen in het model (zie Tabel A4 in bijlage voor meer details). Er werden geen

significante interactie-effecten voor taalopleiding en de vooropgestelde moderatoren gevonden. Met betrekking tot onderzoeksvraag 2 stellen we dus ook voor CVO vast dat het rendement van taalopleiding in termen van tewerkstelling 2 jaar na de taalopleiding, niet afhangt van opleidingsniveau, hoofdperspectief, het al dan niet toegepast zijn van de taalopleiding, het al dan niet volgen van beroepsopleiding(en), of het al dan niet succesvol doorlopen van het inburgeringsprogramma. In tegenstelling tot de resultaten voor CBE is er echter ook geen significant verschil in rendement van taalopleiding naargelang de werkstatus.

In Tabel 4 gaan we dieper in op het verband tussen taalopleiding en de kans op tewerkstelling 2 jaar na het beëindigen van de taalopleiding. Aangezien er geen sprake is van een interactie-effect (of anders gezegd: er is geen verschil in het effect van taalopleiding naargelang de werkstatus), splitsen we hier niet op naar werkstatus. Uit de tabel kunnen we afleiden dat voor CVO cursisten de voorspelde odds voor nieuwkomers gestart in taalniveau 1.1 gelijk zijn aan 1,28. Dit wil zeggen dat voor iedere nieuwkomer die geen werk heeft 2 jaar na de opleiding, er naar schatting 1,28 nieuwkomers zijn die wel werk hebben. Deze odds rond de waarde 1 geeft aan dat, twee jaar na de taalopleiding, de kansen op werk en geen werk bijna even groot zijn voor nieuwkomers met taalniveau 1.1 (beginnersniveau) als hoogst gestarte taalniveau (controlerend voor de andere variabelen in het model).

Voor de daaropvolgende taalniveaus lijkt er sprake te zijn van een stijgend trend in de odds, maar de verschillen tussen opeenvolgende taalniveaus zijn echter klein in omvang ($OR < 1,5$). Bovendien is enkel het verschil tussen enerzijds taalniveau 1.2 en 2.1 en anderzijds tussen taalniveau 2.4 en ≥ 3.1 statistisch significant ($p < 0.05$).

Tabel 4 Rendement taalopleiding voor tewerkstelling 2 jaar na de taalopleiding voor CVO

Rendement van taalopleiding			
	Odds ^a (e^{logit})	Odds ratio's voor opeenvolgende taalniveaus	
		OR	p ^b
Hoogst gestart taalniveau = 1.1	1,28	-	-
Hoogst gestart taalniveau = 1.2	1,49	1,16	0,105
Hoogst gestart taalniveau = 2.1	1,81	1,22	0,038
Hoogst gestart taalniveau = 2.2	2,05	1,13	0,243
Hoogst gestart taalniveau = 2.3	1,98	0,97	0,784
Hoogst gestart taalniveau = 2.4	1,91	0,96	0,773
Hoogst gestart taalniveau ≥ 3.1	2,62	1,37	0,021

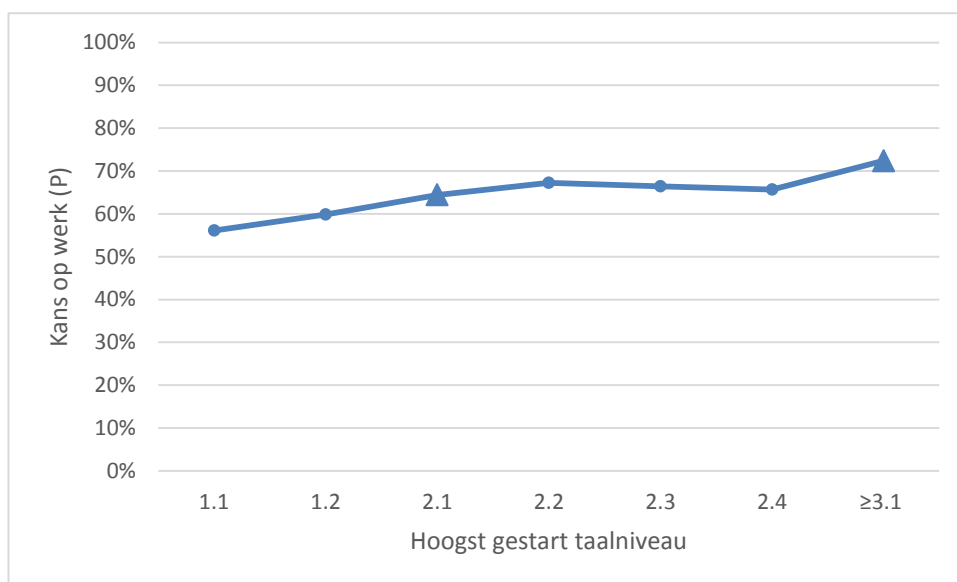
^a Logit voor taalopleiding is steeds gecontroleerd voor de invloed van de andere onafhankelijke variabelen in het model (i.e. model 2, zie bijlage).

^b $\alpha = 0,05$.

Concluderend kunnen we voor CVO cursisten dus stellen dat er een direct verband is tussen taalopleiding en kans op tewerkstelling 2 jaar na de laatste taalopleiding (onderzoeksvraag

1), en is er sprake van een zekere stijgende trend in tewerkstellingskansen met hogere taalopleiding. Als we dit verband meer in detail bekijken, dan blijkt er een significante stijging van de kans op tewerkstelling tussen de niveaus 1.2 en 2.1 enerzijds, en van 2.4 naar 3.1 of hoger anderzijds. Er is dus een rendement van taalopleiding in termen van tewerkstelling na twee jaar, maar het rendement is beperkt in omvang (de effectgrootte die we vaststellen is telkens eerder klein). Dit wordt ook grafisch weergegeven in Figuur 7 (een driehoek duidt wederom op een significant verschil met het voorgaande taalniveau). Het rendement van taalopleiding verschilt niet naargelang de subgroep (onderzoeksvraag 2).

Figuur 7 Visuele weergave van het effect van taalopleiding op tewerkstelling na 2 jaar voor CVO (uitgedrukt in de kans op tewerkstelling)

5.4 Rendement taalopleiding op de duurzaamheid van tewerkstelling

Een derde afhankelijke variabele met betrekking tot tewerkstelling is duurzame tewerkstelling. Hierbij wordt gekeken naar het aantal kwartalen dat de nieuwkomer aan het werk was gedurende de 2 jaar na het beëindigen van zijn opleiding NT2. De waarde van deze variabele bevindt zich dus tussen 0 en 8. Het rendement van taalopleiding op een duurzame tewerkstelling modelleerden we eveneens via een binaire logistische regressie, aangezien deze uitkomstmaat beschouwd kan worden als een (dichotome) proportie bestaande uit de ratio van het aantal kwartalen aan het werk tot het totaal aantal kwartalen over een periode van 24 maanden. Wederom werd de analyse afzonderlijk uitgevoerd voor CBE en CVO en werd een sequentiële modelopbouw gebruikt (zie bijlage voor de gebruikte modellen).

5.4.1 CBE

Taalopleiding blijkt voor CBE-cursisten samen te hangen met de kans op duurzame tewerkstelling. Dit verband verschilt echter significant ($p < 0,003$) naargelang de subgroep, met name vonden we een interactie-effect tussen taalopleiding enerzijds en werkstatus tijdens de taalopleiding, hoofdperspectief en schakelcursus anderzijds. Het rendement van taalopleiding verschilt met andere woorden naargelang men al dan niet gewerkt heeft tijdens de opleiding, naargelang het hoofdperspectief dat men vooropstelt en naargelang men al dan niet een schakelcursus heeft gevolgd.

In de volgende paragrafen bespreken we de resultaten verder in detail, voor elk van de interacties. Merk op dat de referentiecategorie voor elk van de interacties dezelfde is, met name een nieuwkomer die niet werkte tijdens de opleiding, waarvoor een professioneel perspectief geldt en die geen schakelcursus heeft gevolgd (en waarbij voor alle andere variabelen in het model tevens de referentiecategorie opgaat). Dit is met andere woorden onze basisgroep of referentiegroep, van waaruit we telkens vertrekken. In Tabel 5 wordt het rendement van taalopleiding weergegeven voor deze referentiegroep (i.e. een nieuwkomer die niet werkte tijdens de taalopleiding, met een professioneel hoofdperspectief, zonder schakelcursus). Zoals blijkt uit de odds ratio's (met name groter dan 1) en hun significantie, halen nieuwkomers uit deze groep een klein, maar significant rendement uit een bijkomend taalniveau (zowel uit 1.2 als uit 2.1 of hoger) in termen van duurzame tewerkstelling.

Tabel 5 Rendement taalopleiding voor tewerkstelling na de taalopleiding voor CBE voor de referentiecategorie

Rendement van taalopleiding	Odds ^a (e^{logit})	Odds ratio's voor opeenvolgende taalniveaus	
		OR	p ^b
Hoogst gestart taalniveau = 1.1	0,36	-	-
Hoogst gestart taalniveau = 1.2	0,56	1,56	0,001
Hoogst gestart taalniveau $\geq$ 2.1	0,77	1,38	0,012

^a Logit voor taalopleiding is steeds gecontroleerd voor de invloed van de andere onafhankelijke variabelen in het model (i.e. model 2, zie bijlage).

^b $\alpha = 0,05$.

In wat volgt kijken we hoe dit rendement verschilt naargelang de subgroep. Daarvoor vertrekken we telkens van de referentiegroep (het eerste deel van de tabel zal met andere woorden steeds terugkomen en bevat dezelfde gegevens als Tabel 5), en gaan na hoe dit effect verschilt als we één element veranderen. In Tabel 6 ligt de focus op de werkstatus (en hoe het effect van taalopleiding verschilt als men wél aan het werk was tijdens de opleiding), vervolgens nemen we de interactie met hoofdperspectief (Tabel 7) en

schakelopleiding (Tabel 8) onder de loep. Door telkens één aspect te wijzigen (respectievelijk werkstatus, hoofdperspectief of schakelopleiding), en de rest onveranderd te laten (en dus telkens terug te grijpen naar de referentiegroep als vertrekpunt), wordt het effect van de bestudeerde variabele zichtbaar en kunnen we met andere woorden de samenhang tussen de geïsoleerde variabele (werkstatus, hoofdperspectief of schakelopleiding) en het rendement van taalopleiding begrijpen.

Tabel 6 geeft het verband weer tussen taalopleiding en duurzame tewerkstelling voor CBE naargelang men al dan niet aan het werk was tijdens de opleiding. Uit de resultaten blijkt dat CBE cursisten die (interim/vast) werk hadden, geen meerwaarde of rendement halen uit het volgen van extra taalmodules op vlak van duurzame tewerkstelling, met één uitzondering: voor nieuwkomers die interimwerk verrichtten, is er een significant klein tot medium verschil in odds tussen taalniveau 1.2 en taalniveau 2.1 of hoger. Opmerkelijk is dat voor wie vast werk had tijdens de opleiding, de odds op duurzame tewerkstelling zelfs dalen met taalniveau 1.2 (in vergelijking met 1.1). Zoals eerder vermeld, renderen extra taalniveaus wel voor cursisten die niet aan het werk waren tijdens de opleiding (dit is de referentiegroep). We zien dus een duidelijk verschil in rendement van taalopleiding tussen wie aan het werk was en wie niet aan het werk was tijdens de taalopleiding. In lijn met de verwachtingen kunnen we uit Tabel 6 daarnaast ook afleiden dat de odds op duurzame tewerkstelling systematisch hoger liggen voor nieuwkomers die interim of vast werk hadden tijdens de opleiding in vergelijking met diegenen die niet aan het werk waren. Het hebben van (vast) werk tijdens de taalopleiding heeft een grotere voorspellende waarde in termen van duurzame tewerkstelling dan het hoogst gestarte taalniveau.

Tabel 6 Rendement taalopleiding voor duurzame tewerkstelling voor CBE naargelang de werk-status tijdens de opleiding

		Odds ^a (e ^{logit})	Odds ratio's voor opeen- volgende taalniveaus	
			OR	p ^b
Niet gewerkt tijdens de opleiding (n=553)				
Hoogst gestart taalniveau = 1.1		0,36	-	-
Hoogst gestart taalniveau = 1.2		0,56	1,56	0,001
Hoogst gestart taalniveau ≥ 2.1		0,77	1,38	0,012
Interimwerk tijdens de opleiding (n=77)				
Hoogst gestart taalniveau = 1.1		2,49	-	-
Hoogst gestart taalniveau = 1.2		1,83	0,73	0,118
Hoogst gestart taalniveau ≥ 2.1		4,26	2,33	0,009
Werk tijdens de opleiding (n=419)				
Hoogst gestart taalniveau = 1.1		5,24	-	-
Hoogst gestart taalniveau = 1.2		2,54	0,46	<0,0001
Hoogst gestart taalniveau ≥ 2.1		2,84	1,12	0,365

^a Logit voor taalopleiding is steeds gecontroleerd voor de invloed van de andere onafhankelijke variabelen in het model (i.e. model 2, zie bijlage).

^b α=0,05.

Tabel 7 toont het verband tussen taalopleiding en duurzame tewerkstelling voor CBE naargelang het hoofdperspectief. Merk op dat we de resultaten voor een educatief perspectief niet afzonderlijk tonen omwille van hun onnauwkeurigheid, gegeven het zeer beperkt aantal observaties voor deze subgroep (n=18). Als we het rendement van extra taalniveaus bekijken, dan merken we voor de drie perspectieven telkens een verhoging van de tewerkstellingskansen tussen 1.1 en 1.2. Voor wie (nog) geen perspectief of een sociocultureel perspectief heeft, blijken dit medium tot zelfs grote stijgingen te zijn. Tussen 1.2 en 2.1 is er echter geen significant verschil in de odds ($p > 0,05$) voor personen met (nog) geen perspectief, we zien wel een stijging voor personen met een professioneel perspectief (referentiegroep, zie eerder). Voor mensen met een socio-cultureel perspectief zien we daarentegen een daling van de odds (of anders gezegd minder kansen op duurzame tewerkstelling met taalniveau 2.1 of hoger, in vergelijking met taalniveau 1.2). We stellen dus vast dat er noemenswaardige verschillen zijn in het rendement van taalopleiding naargelang het hoofdperspectief van de nieuwkomer, met name tussen professioneel of (nog) geen perspectief enerzijds, en een sociocultureel perspectief anderzijds.

Tabel 7 Rendement taalopleiding voor duurzame tewerkstelling voor CBE naargelang het hoofdperspectief

	Odds ^a (e ^{logit})	Odds ratio's voor opeen- volgende taalniveaus	
		OR	p ^b
Professioneel perspectief (n= 557)			
Hoogst gestart taalniveau = 1.1	0,36	-	-
Hoogst gestart taalniveau = 1.2	0,56	1,56	0,001
Hoogst gestart taalniveau ≥ 2.1	0,77	1,38	0,012
(Nog) geen perspectief (n=140)			
Hoogst gestart taalniveau = 1.1	0,20	-	-
Hoogst gestart taalniveau = 1.2	0,57	2,88	<0,0001
Hoogst gestart taalniveau ≥ 2.1	0,71	1,24	0,402
Sociocultureel perspectief (n=334)			
Hoogst gestart taalniveau = 1.1	0,07	-	-
Hoogst gestart taalniveau = 1.2	0,38	5,44	<0,0001
Hoogst gestart taalniveau ≥ 2.1	0,26	0,69	0,018

^a Logit voor taalopleiding is steeds gecontroleerd voor de invloed van de andere onafhankelijke variabelen in het model (i.e. model 2, zie bijlage).

^b $\alpha = 0,05$. De resultaten voor een educatief perspectief worden niet afzonderlijk getoond, omwille van een zeer kleine steekproef voor deze subgroep.

Tabel 8 toont tot slot hoe het verband tussen taalopleiding en duurzame tewerkstelling verschilt naargelang men al dan niet een schakelcursus volgde. Voor de groep nieuwkomers die een schakelcursus volgden, rapporteren we enkel resultaten voor de taalniveaus 1.2 en 2.1 of hoger. Een schakelopleiding is/was in vele gevallen pas mogelijk vanaf niveau 1.2. Voor de groep nieuwkomers die geen schakelcursus volgden, vinden we, zoals eerder gesteld, een klein significant rendement uit taalopleiding (referentiegroep).

Voor de groep die een schakelcursus heeft gevolgd, is er daarentegen geen duidelijk empirisch bewijs voor een rendement uit een bijkomend taalniveau. De geschatte odds voor duurzame tewerkstelling liggen dan wel hoger voor wie taalniveau 2.1 heeft gevolgd (in vergelijking met taalniveau 1.2), maar de verschillen zijn niet statistisch significant. Het aantal mensen in deze groep (met schakelcursus) is echter ook kleiner, wat het moeilijker maakt om een verschil te detecteren. Globaal beschouwd zien we in feite een vrij gelijkaardig beeld bij beide groepen.

Tabel 8 Rendement taalopleiding voor duurzame tewerkstelling voor CBE naargelang het al dan niet een schakelcursus betreft

		Odds ^a (e^{logit})	Odds ratio's voor opeenvolgende taalniveaus	
			OR	p ^b
Geen schakelcursus (n=909)				
Hoogst gestart taalniveau = 1.1		0,36	-	-
Hoogst gestart taalniveau = 1.2		0,56	1,56	0,001
Hoogst gestart taalniveau ≥ 2.1		0,77	1,38	0,012
Schakelcursus (n=140)				
Hoogst gestart taalniveau = 1.1 ^c				
Hoogst gestart taalniveau = 1.2		0,67	-	-
Hoogst gestart taalniveau ≥ 2.1		0,82	1,22	0,200

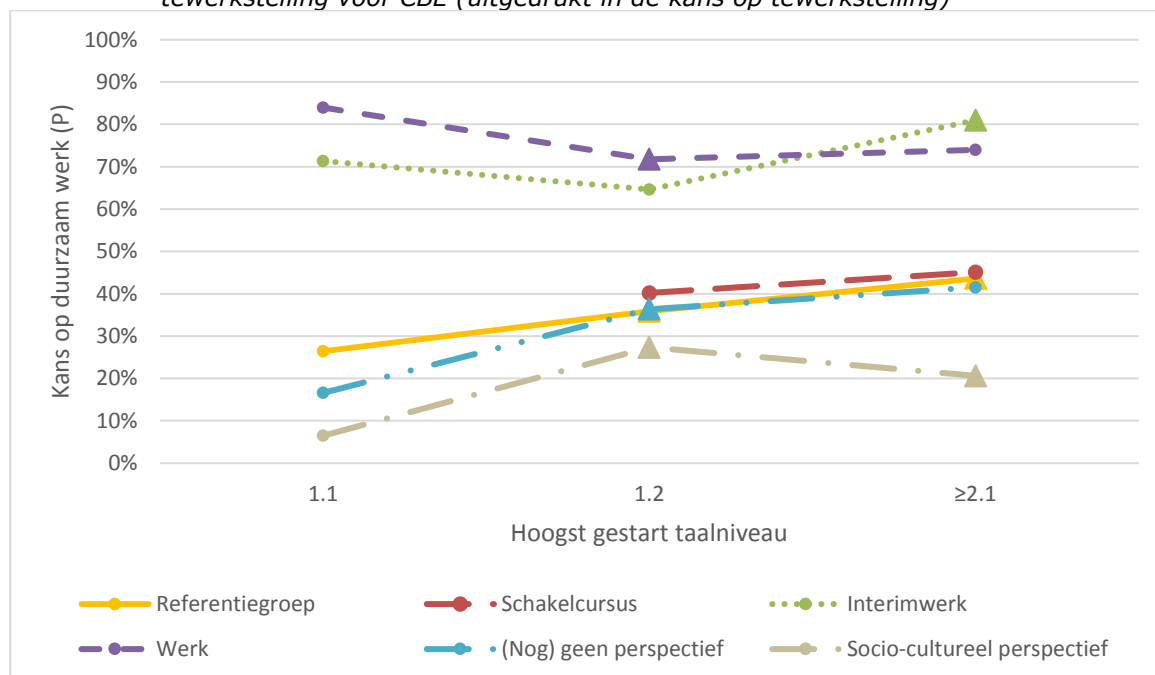
^a Logit voor taalopleiding is steeds gecontroleerd voor de invloed van de andere onafhankelijke variabelen in het model (i.e. model 2, zie bijlage).

^b $\alpha=0,05$.

^c Parameterschattingen niet gerapporteerd omdat een schakelopleiding in de periode 2007-2009 in vele gevallen in de praktijk pas mogelijk was vanaf taalniveau 1.2

Net zoals voorheen kunnen we bovenstaande resultaten omtrent het verschil in rendement van taalopleiding op duurzame tewerkstelling voor CBE naargelang de subgroep (al dan niet tewerkgesteld tijdens de opleiding, professioneel of ander perspectief, en al dan niet een schakelcursus gevolgd) ook visueel weergeven als de kans op duurzame tewerkstelling (probability) (Figuur 8). Voor de referentiegroep, die verwijst naar nieuwkomers die niet werkten tijdens de opleiding, een professioneel perspectief vooropstellen, en geen schakelcursus volgden, zien we dat de kans op een duurzame tewerkstelling significant stijgt met het gestarte taalniveau. Voor de andere situaties (die telkens op exact één aspect afwijken van de referentiegroep) zien we een grilliger patroon. Zoals eerder vermeld impliceren niet alle visuele dalingen of stijgingen een significant verschil tussen taalniveaus. Op de grafiek werden significante verschillen in vergelijking met een vorig taalniveau wederom met een driehoek aangeduid.

Figuur 8 Visuele weergave van de interactie-effecten van taalopleiding enerzijds en schakelcursus, werkstatus tijdens de opleiding en hoofdperspectief anderzijds op duurzame tewerkstelling voor CBE (uitgedrukt in de kans op tewerkstelling)

Noot De referentiegroep verwijst naar nieuwkomers die geen schakelcursus volgden en niet werkten tijdens de opleiding, met een professioneel perspectief (tevens gecontroleerd voor alle andere variabelen in model 2).

Samengevat stellen we vast dat het rendement van bijkomende taalopleiding voor CBE-cursisten in termen van duurzame tewerkstelling verschilt naargelang de subgroep, a fortiori naargelang de werkstatus tijdens de taalopleiding. Voor wie *niet* aan het werk was tijdens de taalopleiding zien we, los van het hoofdperspectief, een rendement van taalniveau 1.2, en vaak ook van taalniveau 2.1 of hoger. Voor CBE-cursisten die reeds vast werk hadden tijdens de opleiding, lijkt een bijkomend taalniveau daarentegen geen meerwaarde te bieden in termen van duurzame tewerkstelling.

5.4.2 CVO

Op een gelijkaardige manier werden de gegevens wat betreft duurzame tewerkstelling voor CVO geanalyseerd. De globale resultaten van de logistische regressie worden in Tabel A6 in bijlage getoond.

Ook voor CVO cursisten blijkt taalopleiding significant samen te hangen met de kans op duurzame tewerkstelling. Dit verband verschilt echter significant ($p < 0,002$) naargelang de waarde van alle vooropgestelde moderatoren, met name naar opleidingsniveau, werkstatus tijdens de taalopleiding, hoofdperspectief, schakelcursus, beroepsopleiding, en

inburgeringsattest. Het rendement van een bijkomend taalniveau varieert dus opnieuw naargelang de subgroep.

Om de complexiteit van het verband tussen taalopleiding en duurzame tewerkstelling voor CVO uit te klaren, bespreken we de resultaten wederom afzonderlijk voor elk van de 6 gevonden interactie-effecten. Merk op dat we ook hier telkens op eenzelfde referentiegroep terugvallen, met name nieuwkomers die tot de referentiecategorie behoren voor elk van de moderators (alsook de controlevariabelen). De referentiegroep betreft hier dus laaggeschoolde nieuwkomers die niet aan het werk waren tijdens de taalopleiding, een professioneel perspectief vooropstelden, geen schakelcursus en geen beroepsopleiding hebben gevolgd, en niet over een inburgeringsattest beschikken. Net als voor CBE-cursisten bespreken we ook voor CVO cursisten eerst de resultaten voor de referentiegroep, waarna we dan telkens één aspect (of variabele) veranderen en nagaan of/op welke manier dit een verschil maakt in het rendement van taalopleiding.

In Tabel 9 wordt het rendement van een bijkomend taalniveau voor CVO-cursisten in termen van duurzame tewerkstelling weergegeven voor de referentiegroep. Voor deze groep kunnen we besluiten dat de odds 'duurzame versus geen duurzame tewerkstelling' 0,53 bedraagt voor het laagste taalniveau. Dit impliceert dat voor elke 53 nieuwkomers uit de referentiegroep, die startten in taalniveau 1.1, die duurzaam aan de slag zijn, er 100 nieuwkomers niet duurzaam tewerkgesteld zijn. Over de daaropvolgende taalniveaus lijkt er een licht stijgende trend in de odds merkbaar. Echter enkel het verschil tussen taalniveau 1.1 en taalniveau 1.2 is duidelijk significant ($p < 0,001$), alsook is het verschil tussen taalniveau 2.1 en taalniveau 2.2 net significant ($p < 0,05$). Slechts 2 verschillen bevinden zich daarbij boven de drempelwaarde voor een klein verschil ($OR < 1,5$). Dus met uitzondering van de odds voor taalniveau 1.2 ('waystage') die 1,93 groter is dan de odds voor taalniveau 1.1 ('breakthrough'), wordt de evolutie over de taalniveaus heen voor CVO eerder gekenmerkt door stabiliteit. Voornamelijk taalniveau 1.2 rendeert dus in termen van duurzame tewerkstelling voor de referentiegroep.

Tabel 9 Rendement taalopleiding voor duurzame tewerkstelling voor CVO voor de referentie categorie

Rendement van taalopleiding			
	Odds ^a (e ^{logit})	Odds ratio's voor opeen- volgende taalniveaus	
		OR	p ^b
Hoogst gestart taalniveau = 1.1	0,53	-	-
Hoogst gestart taalniveau = 1.2	1,02	1,93	<0,001
Hoogst gestart taalniveau = 2.1	1,01	0,99	0,931
Hoogst gestart taalniveau = 2.2	1,40	1,39	0,046
Hoogst gestart taalniveau = 2.3	1,44	1,03	0,900
Hoogst gestart taalniveau = 2.4	1,45	1,01	0,971
Hoogst gestart taalniveau ≥3.1	2,41	1,67	0,071

^a Logit voor taalopleiding is steeds gecontroleerd voor de invloed van de andere onafhankelijke variabelen in het model (i.e. model 2, zie bijlage).

^b $\alpha=0,05$.

In wat volgt variëren we opnieuw telkens één aspect, en bekijken dan opnieuw het rendement van taalopleiding. Een eerste interactie-effect is dit tussen opleidingsniveau en taalopleiding. Uit Tabel 10 blijkt dat er voor alle opleidingsniveaus een significante stijging is van de odds op duurzame tewerkstelling tussen de twee laagste taalniveaus (van 1.1 naar 1.2; van 'breakthrough' naar 'waystage'); voor de midden- ook hoggeschoolden is er ook een klein, maar significant verschil tussen de 2 hoogste taalniveaus (2.4 en ≥3.1, tussen 'threshold' en 'vantage' of hoger). Voor de lager geschoolden wijzen de odds ook in die richting, maar voor deze groep is het verschil tussen 2.4 en ≥3.1 niet statistisch significant. Zoals eerder vermeld stellen we voor de laagst geschoolden (referentiegroep) daarentegen wel vast dat de odds significant stijgen tussen taalniveaus 2.1 en 2.2.

Tabel 10 Rendement taalopleiding voor duurzame tewerkstelling voor CVO naargelang het opleidingsniveau van de deelnemer

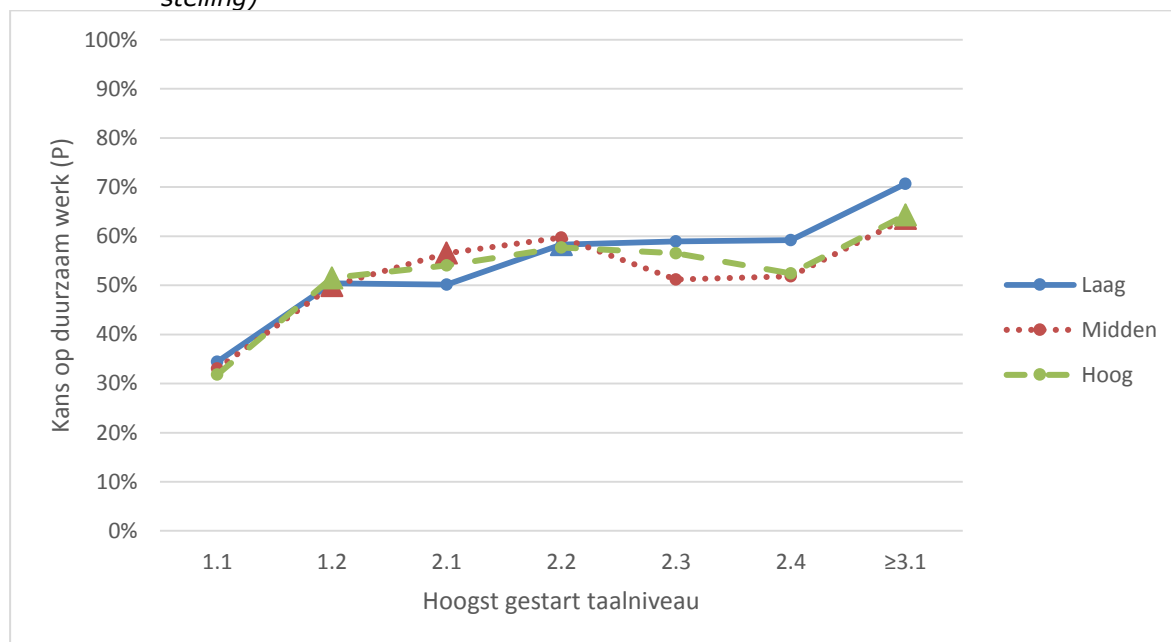
		Odds ^a (e ^{logit})	Odds ratio's voor opeenvolgende taalniveaus	
			OR	p ^b
Laag opleidingsniveau (n=1 263)				
Hoogst gestart taalniveau = 1.1		0,53	-	-
Hoogst gestart taalniveau = 1.2		1,02	1,93	<0,001
Hoogst gestart taalniveau = 2.1		1,01	0,99	0,931
Hoogst gestart taalniveau = 2.2		1,40	1,39	0,046
Hoogst gestart taalniveau = 2.3		1,44	1,03	0,900
Hoogst gestart taalniveau = 2.4		1,45	1,01	0,971
Hoogst gestart taalniveau ≥3.1		2,41	1,67	0,071
Midden opleidingsniveau (n=2 606)				
Hoogst gestart taalniveau = 1.1		0,49	-	-
Hoogst gestart taalniveau = 1.2		1,00	2,02	<0,0001
Hoogst gestart taalniveau = 2.1		1,30	1,31	0,014
Hoogst gestart taalniveau = 2.2		1,48	1,14	0,380
Hoogst gestart taalniveau = 2.3		1,05	0,71	0,076
Hoogst gestart taalniveau = 2.4		1,08	1,03	0,894
Hoogst gestart taalniveau ≥3.1		1,75	1,62	0,034
Hoog opleidingsniveau (n=2 113)				
Hoogst gestart taalniveau = 1.1		0,47	-	-
Hoogst gestart taalniveau = 1.2		1,06	2,28	<0,0001
Hoogst gestart taalniveau = 2.1		1,18	1,11	0,376
Hoogst gestart taalniveau = 2.2		1,36	1,16	0,334
Hoogst gestart taalniveau = 2.3		1,30	0,95	0,811
Hoogst gestart taalniveau = 2.4		1,10	0,85	0,425
Hoogst gestart taalniveau ≥3.1		1,80	1,64	0,027

^a Logit voor taalopleiding is steeds gecontroleerd voor de invloed van de andere onafhankelijke variabelen in het model (i.e. model 2, zie bijlage).

^b $\alpha=0,05$.

Bovenstaand verschil in rendement van taalopleiding naargelang het opleidingsniveau van de deelnemer wordt in Figuur 9 visueel gepresenteerd als de kans op duurzame tewerkstelling (driehoekige markerings voor een taalniveau duiden wederom op een significant verschil).

Figuur 9 Visuele weergave van het interactie-effect van taalopleiding en opleidingsniveau op duurzame tewerkstelling voor CVO (uitgedrukt in de kans op een duurzame tewerkstelling)

Tabel 11 en Figuur 10 presenteren het rendement van taalopleiding op duurzame tewerkstelling voor CVO naargelang men al dan niet gewerkt heeft tijdens de opleiding. De resultaten voor de groep die niet werkte, representeren het beeld van de referentiegroep, met een kleine, significante stijging van de odds tussen 1.1 en 1.2, alsook tussen 2.1 en 2.2. Voor personen die interimwerk verrichtten tijdens de taalopleiding merken we significante verschillen tussen de eerste vier opeenvolgende taalniveaus; met een stijging van de kans op tewerkstelling gevolgd door een daling en vervolgens opnieuw een stijging. Voor de werkenden (vast werk) zien we enkel een significant verschil tussen 2.1 en 2.2, de overige verschillen tussen de taalniveaus zijn niet statistisch significant. Daarnaast wordt ook voor duurzame tewerkstelling bevestigd dat de odds systematisch (veel) hoger liggen voor diegenen die aan de slag waren (zowel interim- als vast werk) en dit binnen alle niveaus van taalopleiding. Opvallend is ook dat de hoogste odds op duurzame tewerkstelling terug te vinden zijn in de hoogste niveaus van taalopleiding.

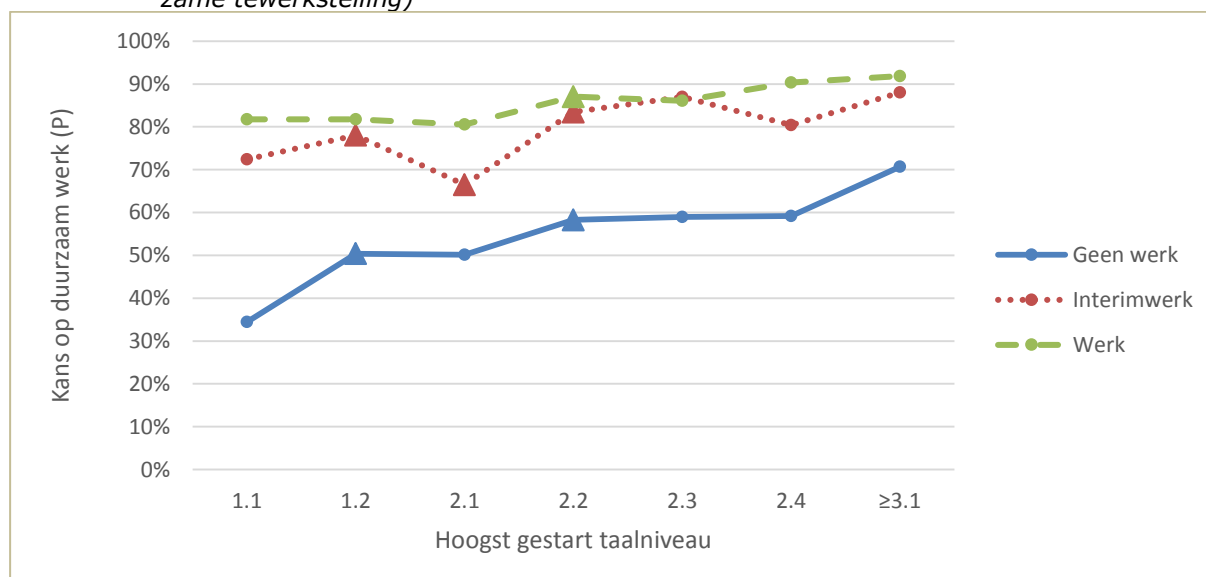
Tabel 11 Rendement taalopleiding voor duurzame tewerkstelling voor CVO naargelang de werk-status tijdens de opleiding

		Odds ^a (e ^{logit})	Odds ratio's voor opeenvolgende taalniveaus	
			OR	p ^b
Niet gewerkt tijdens de opleiding (n=3 762)				
Hoogst gestart taalniveau = 1.1		0,53	-	-
Hoogst gestart taalniveau = 1.2		1,02	1,93	<0,001
Hoogst gestart taalniveau = 2.1		1,01	0,99	0,931
Hoogst gestart taalniveau = 2.2		1,40	1,39	0,046
Hoogst gestart taalniveau = 2.3		1,44	1,03	0,900
Hoogst gestart taalniveau = 2.4		1,45	1,01	0,971
Hoogst gestart taalniveau ≥3.1		2,41	1,67	0,071
Interimwerk tijdens de opleiding (n= 485)				
Hoogst gestart taalniveau = 1.1		2,63	-	-
Hoogst gestart taalniveau = 1.2		3,55	1,35	0,018
Hoogst gestart taalniveau = 2.1		1,98	0,56	<0,001
Hoogst gestart taalniveau = 2.2		5,04	2,54	<0,0001
Hoogst gestart taalniveau = 2.3		6,70	1,33	0,324
Hoogst gestart taalniveau = 2.4		4,10	0,61	0,099
Hoogst gestart taalniveau ≥3.1		7,34	1,79	0,068
Werk tijdens de opleiding (n= 1 735)				
Hoogst gestart taalniveau = 1.1		4,48	-	-
Hoogst gestart taalniveau = 1.2		4,47	1,00	0,989
Hoogst gestart taalniveau = 2.1		4,14	0,93	0,522
Hoogst gestart taalniveau = 2.2		6,72	1,62	0,005
Hoogst gestart taalniveau = 2.3		6,20	0,92	0,731
Hoogst gestart taalniveau = 2.4		9,33	1,50	0,105
Hoogst gestart taalniveau ≥3.1		11,25	1,21	0,542

^a Logit voor taalopleiding is steeds gecontroleerd voor de invloed van de andere onafhankelijke variabelen in model 2.

^b α=0,05.

Figuur 10 Visuele weergave van het interactie-effect van taalopleiding en al dan niet werk tijdens de opleiding op duurzame tewerkstelling voor CVO (uitgedrukt in de kans op een duurzame tewerkstelling)

Voor CVO-cursisten is het rendement van taalopleiding op duurzame tewerkstelling verder ook verschillend naargelang het hoofdperspectief dat van toepassing is. Zoals in Tabel 12

en Figuur 11 weergegeven, ligt de odds 'duurzaam versus geen duurzaam werk' globaal genomen het hoogst voor de nieuwkomers met een professioneel perspectief en laagst wanneer er sprake is van een educatief of sociocultureel perspectief. Dit is ook niet onlogisch, het doel van het traject bij personen met een professioneel perspectief is uiteindelijk het vinden van werk.

Wat betreft de verschillen tussen de taalniveaus lijkt er sprake te zijn van een stijgende trend, toch is enkel het verschil in odds tussen de 2 laagste taalniveaus (1.2 versus 1.1) statistisch significant voor elke subgroep. Voor het professionele en (nog) geen perspectief is dit verschil klein in omvang, terwijl dit voor het sociocultureel perspectief als klein tot medium en voor het educatief perspectief als medium te benoemen is. Voor de subgroep met een professioneel perspectief is er ook nog een kleine significante stijging tussen taalniveau 2.1 en 2.2, terwijl er voor de andere perspectieven geen significante (alle $p's > 0,05$) verschillen meer gevonden werden tussen de overige opeenvolgende taalniveaus.

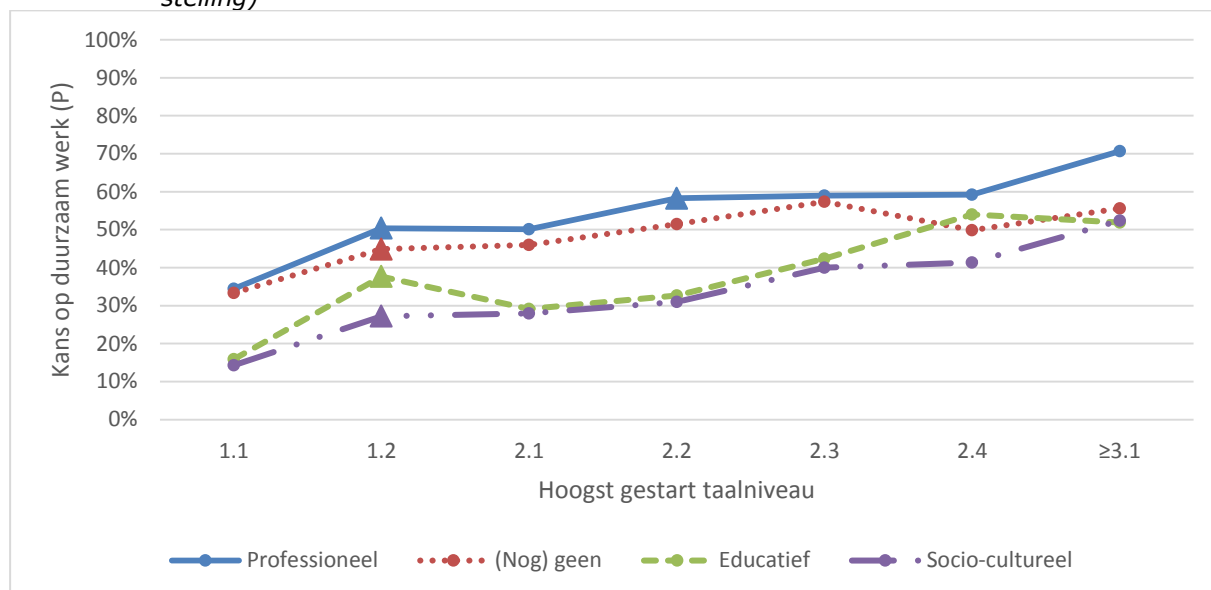
Tabel 12 Rendement taalopleiding voor duurzame tewerkstelling voor CVO naargelang het hoofd-perspectief

	Odds ^a (e ^{logit})	Odds ratio's voor opeen- volgende taalniveaus	
		OR	p ^b
Professioneel perspectief (n= 3 496)			
Hoogst gestart taalniveau = 1.1	0,53	-	-
Hoogst gestart taalniveau = 1.2	1,02	1,93	<,001
Hoogst gestart taalniveau = 2.1	1,01	0,99	0,931
Hoogst gestart taalniveau = 2.2	1,40	1,39	0,046
Hoogst gestart taalniveau = 2.3	1,44	1,03	0,900
Hoogst gestart taalniveau = 2.4	1,45	1,01	0,971
Hoogst gestart taalniveau ≥3.1	2,41	1,67	0,071
(Nog) geen perspectief (n=820)			
Hoogst gestart taalniveau = 1.1	0,50	-	-
Hoogst gestart taalniveau = 1.2	0,81	1,63	<0,0001
Hoogst gestart taalniveau = 2.1	0,85	1,05	0,737
Hoogst gestart taalniveau = 2.2	1,06	1,24	0,184
Hoogst gestart taalniveau = 2.3	1,34	1,27	0,255
Hoogst gestart taalniveau = 2.4	0,99	0,74	0,171
Hoogst gestart taalniveau ≥3.1	1,25	1,26	0,352
Educatief perspectief (n=303)			
Hoogst gestart taalniveau = 1.1	0,19	-	-
Hoogst gestart taalniveau = 1.2	0,60	3,20	<0,0001
Hoogst gestart taalniveau = 2.1	0,41	0,68	0,064
Hoogst gestart taalniveau = 2.2	0,49	1,18	0,497
Hoogst gestart taalniveau = 2.3	0,74	1,51	0,172
Hoogst gestart taalniveau = 2.4	1,17	1,60	0,118
Hoogst gestart taalniveau ≥3.1	1,08	0,92	0,794
Sociocultureel perspectief (n=1 363)			
Hoogst gestart taalniveau = 1.1	0,17	-	-
Hoogst gestart taalniveau = 1.2	0,37	2,24	<0,0001
Hoogst gestart taalniveau = 2.1	0,39	1,04	0,785
Hoogst gestart taalniveau = 2.2	0,45	1,16	0,425
Hoogst gestart taalniveau = 2.3	0,67	1,48	0,101
Hoogst gestart taalniveau = 2.4	0,71	1,06	0,825
Hoogst gestart taalniveau ≥3.1	1,10	1,56	0,145

^a Logit voor taalopleiding is steeds gecontroleerd voor de invloed van de andere onafhankelijke variabelen in het model (i.e. model 2, zie bijlage).

^b α=0,05.

Figuur 11 Visuele weergave van het interactie-effect van taalopleiding en hoofdperspectief op duurzame tewerkstelling voor CVO (uitgedrukt in de kans op een duurzame tewerkstelling)

In Tabellen 13, 14 en 15 worden ten slotte de verschillen in het rendement van taalopleiding op duurzame tewerkstelling voor CVO gerapporteerd naargelang het al dan niet een schakelcursus, beroepsopleiding of inburgeringsattest betreft.

Wat betreft de verschillen tussen de taalniveaus voor diegene die een schakelcursus volgen (Tabel 13), lijkt er sprake te zijn van een kleine tot medium (OR =2,2) significante stijging in de odds tussen de 2 hoogste taalniveaus (≥3.1 versus 2.4). Daarnaast lijken de geschatte odds op duurzame tewerkstelling voor de meeste taalniveaus hoger te liggen bij diegenen die een schakelopleiding hebben gevolgd. Net zoals voor CBE geven we de resultaten voor de groep met schakelcursus enkel weer vanaf taalniveau 1.2, omdat dit vaak het vereiste niveau is/was om een schakelcursus te kunnen volgen.

Tabel 13 Rendement taalopleiding voor duurzame tewerkstelling voor CVO naargelang het al dan niet een schakelcursus betreft

		Odds ^a (e ^{logit})	Odds ratio's voor opeen- volgende taalniveaus	
			OR	p ^b
Geen schakelcursus (n= 4 996)				
Hoogst gestart taalniveau = 1.1		0,53	-	-
Hoogst gestart taalniveau = 1.2		1,02	1,93	<0,001
Hoogst gestart taalniveau = 2.1		1,01	0,99	0,931
Hoogst gestart taalniveau = 2.2		1,40	1,39	0,046
Hoogst gestart taalniveau = 2.3		1,44	1,03	0,900
Hoogst gestart taalniveau = 2.4		1,45	1,01	0,971
Hoogst gestart taalniveau ≥3.1		2,41	1,67	0,071
Schakelcursus (n=986)				
Hoogst gestart taalniveau = 1.1 ^c		-	-	-
Hoogst gestart taalniveau = 1.2		1,63		
Hoogst gestart taalniveau = 2.1		1,22	0,75	0,054
Hoogst gestart taalniveau = 2.2		1,72	1,41	0,074
Hoogst gestart taalniveau = 2.3		2,45	1,43	0,167
Hoogst gestart taalniveau = 2.4		1,95	0,79	0,388
Hoogst gestart taalniveau ≥3.1		4,31	2,21	0,008

^a Logit voor taalopleiding is steeds gecontroleerd voor de invloed van de andere onafhankelijke variabelen in het model (i.e. model 2, zie bijlage).

^b $\alpha=0,05$.

^c Parameterschattingen niet gerapporteerd omdat een schakelopleiding in de periode 2007-2009 in vele gevallen in de praktijk pas mogelijk was vanaf taalniveau 1.2

Voor nieuwkomers die een beroepsopleiding volgden liggen de resultaten het rendement van extra taalniveaus in de lijn van de referentiecategorie, en zien we een significante stijging van de odds tussen 1.1 en 1.2, alsook tussen 2.1 en 2.2 (Tabel 14). We zien wel een verschil in de grootte van het effect, waarbij we een significante medium tot grote stijging in de odds tussen taalniveau 1.1 en 1.2 (OR=3,8) vonden voor wie een beroepsopleiding heeft gedaan. Bij de groep zonder beroepsopleiding (referentiegroep) gaat het eerder om een klein effect. Een zeker taalniveau lijkt dus met andere woorden aangewezen in combinatie met een beroepsopleiding.

Daarnaast blijken de geschatte odds op duurzame tewerkstelling voor de meeste taalniveaus lager te liggen bij diegenen die een beroepsopleiding hebben gevolgd. Op het eerste zicht laat dit uitschijnen dat beroepsopleidingen geen toegevoegde waarde zouden bieden bij gelijke taalniveaus. Bij deze resultaten is echter enige nuance nodig. Ten eerste weten we enkel dat de cursisten met een beroepsopleiding zijn begonnen, niet of ze ook effectief geslaagd zijn. Ten tweede speelt hier vermoedelijk het lock in effect. We hebben namelijk tewerkstelling gemeten 8 kwartalen na het beëindigen van de taalopleiding niet na het beëindigen van de beroepsopleiding. We veronderstellen bijgevolg dat heel wat personen na het beëindigen van de taalopleiding in de beroepsopleiding zijn gestapt en zo dus zeker de eerste kwartalen niet aan het werk zijn gegaan. Om het rendement van een

beroepsopleiding te meten zouden we dus de bestudeerde cohorte langer in de tijd moeten opvolgen.

Tabel 14 Rendement taalopleiding voor duurzame tewerkstelling voor CVO naargelang het al dan niet een beroepsopleiding betreft

		Odds ^a (e ^{logit})	Odds ratio's voor opeenvolgende taalniveaus	
			OR	p ^b
Geen beroepsopleiding (n= 5339)				
Hoogst gestart taalniveau = 1.1		0,53	-	-
Hoogst gestart taalniveau = 1.2		1,02	1,93	<0,001
Hoogst gestart taalniveau = 2.1		1,01	0,99	0,931
Hoogst gestart taalniveau = 2.2		1,40	1,39	0,046
Hoogst gestart taalniveau = 2.3		1,44	1,03	0,900
Hoogst gestart taalniveau = 2.4		1,45	1,01	0,971
Hoogst gestart taalniveau ≥3.1		2,41	1,67	0,071
Beroepsopleiding (n=643)				
Hoogst gestart taalniveau = 1.1		0,20	-	-
Hoogst gestart taalniveau = 1.2		0,76	3,84	<0,0001
Hoogst gestart taalniveau = 2.1		0,87	1,15	0,415
Hoogst gestart taalniveau = 2.2		1,37	1,58	0,025
Hoogst gestart taalniveau = 2.3		1,45	1,05	0,846
Hoogst gestart taalniveau = 2.4		1,41	0,98	0,929
Hoogst gestart taalniveau ≥3.1		1,89	1,34	0,333

^a Logit voor taalopleiding is steeds gecontroleerd voor de invloed van de andere onafhankelijke variabelen in het model (i.e. model 2, zie bijlage).

^b $\alpha=0,05$.

Tot slot bekijken we het rendement naargelang men het inburgeringstraject al dan niet succesvol doorlopen heeft. Voor personen met een inburgeringsattest merken we enkel een significante stijging tussen 1.1 en 1.2. Tussen de overige taalniveaus situeren de odds ratio's zich rond de waarde 1, wat impliceert dat de odds zeer gelijkaardig zijn over de opeenvolgende niveaus.

Tabel 15 Rendement taalopleiding voor duurzame tewerkstelling voor CVO naargelang er al dan niet sprake is van een inburgeringsattest

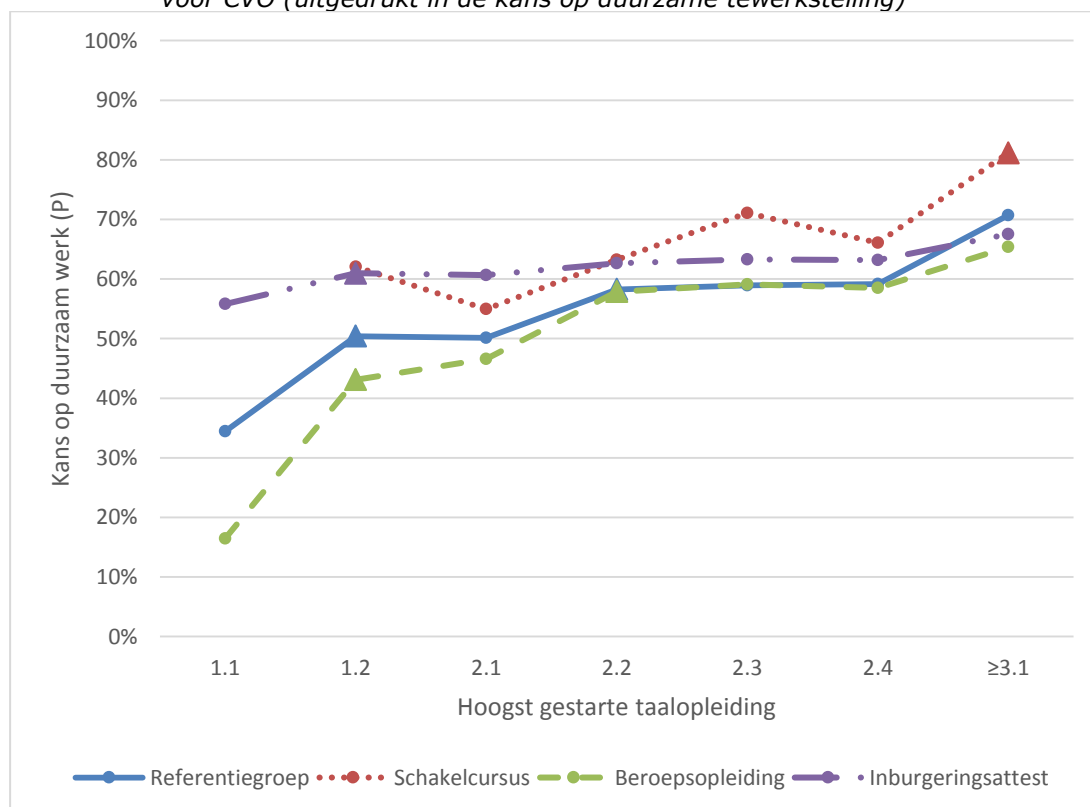
		Odds ^a (e ^{logit})	Odds ratio's voor opeen- volgende taalniveaus	
			OR	p ^b
Geen inburgeringsattest (n=1 404)				
Hoogst gestart taalniveau = 1.1		0,53	-	-
Hoogst gestart taalniveau = 1.2		1,02	1,93	<0,001
Hoogst gestart taalniveau = 2.1		1,01	0,99	0,931
Hoogst gestart taalniveau = 2.2		1,40	1,39	0,046
Hoogst gestart taalniveau = 2.3		1,44	1,03	0,900
Hoogst gestart taalniveau = 2.4		1,45	1,01	0,971
Hoogst gestart taalniveau ≥3.1		2,41	1,67	0,071
Inburgeringsattest (n=4 578)				
Hoogst gestart taalniveau = 1.1		1,26	-	-
Hoogst gestart taalniveau = 1.2		1,56	1,24	0,019
Hoogst gestart taalniveau = 2.1		1,54	0,99	0,872
Hoogst gestart taalniveau = 2.2		1,68	1,09	0,379
Hoogst gestart taalniveau = 2.3		1,73	1,03	0,838
Hoogst gestart taalniveau = 2.4		1,72	0,99	0,970
Hoogst gestart taalniveau ≥3.1		2,08	1,21	0,331

^a Logit voor taalopleiding is steeds gecontroleerd voor de invloed van de andere onafhankelijke variabelen in het model (i.e. model 2, zie bijlage).

^b α=0,05.

In Figuur 12 worden de drie interactie-effecten met schakelcursus, beroepsopleiding en inburgeringsattest tot slot visueel samengevat.

Figuur 12 Visuele weergave van de interactie-effecten van taalopleiding enerzijds en schakelcursus, beroepsopleiding en inburgeringsattest anderzijds op duurzame tewerkstelling voor CVO (uitgedrukt in de kans op duurzame tewerkstelling)

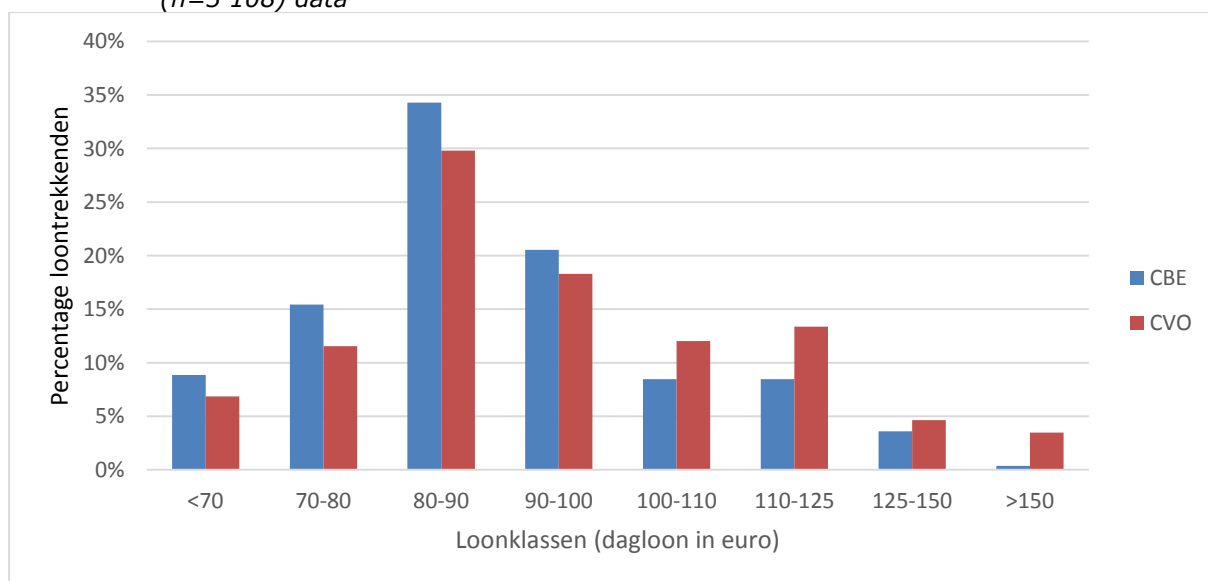
Noot De referentiegroep verwijst naar nieuwkomers die geen schakelcursus of beroepsopleiding volgde en zonder inburgeringsattest (tevens gecontroleerd voor alle andere variabelen in model 2).

Als we alle bevindingen in verband met het rendement uit taalopleiding in termen van duurzame tewerkstelling op een rijtje zetten voor CVO-cursisten, kunnen we stellen dat het rendement van een bijkomend taalniveau sterk verschilt naargelang de subgroep, maar een rendement van taalniveau 1.2 wel een constante vormt. Verder springt ook een rendement van taalniveau 3.1 of hoger in het oog bij midden en hoog opgeleiden.

5.5 Rendement taalopleiding op inkomen

Om het rendement van taalopleiding op inkomen te onderzoeken hadden we voor ogen om de kans op een dagloon gelijk aan of hoger dan de mediaan van de Vlaamse loontrekkenden te modelleren (de mediaan duidt op het midden van een verdeling; dus 50% van de observaties valt boven en 50% valt onder deze waarde). We kunnen namelijk veronderstellen dat een geslaagde arbeidsmarktintegratie mede tot uiting zou komen in een dagloon dat aansluit bij de mediaan voor de Vlaamse loontrekkenden. Voor 2013 bevond deze mediaan voor de Vlaamse loontrekkenden zich op dagloonklasse van 120-130 euro. Bij de voorbereiding van de analyses stelden we echter vast dat de daglonen voor de nieuwkomers in de huidige data scheef verdeeld waren. Zoals in Figuur 12 wordt weergegeven, heeft de grootste groep werkende nieuwkomers (zowel voor CBE als CVO) een dagloon van 80-90 euro. Voor CBE is deze categorie tevens de mediaan; terwijl voor CVO de mediaan op loonklasse 90-100 euro ligt. In vergelijking met de Vlaamse mediaan ligt niet alleen de mediaan voor beide doelgroepen een stuk lager, maar ook heeft meer dan 90% van de loontrekkende nieuwkomers een dagloon onder de Vlaamse mediaan. Meer zelfs, slechts 12,4% (CBE) en 21,5% (CVO) van de nieuwkomers heeft een dagloon dat zich boven percentiel 25 van de Vlaamse loontrekkenden bevindt; of met andere woorden slechts een kleine minderheid van de nieuwkomers heeft een dagloon dat hoger ligt dan dit van de 25% minst verdienende Vlaamse loontrekkenden. Gezien deze verdeling van de dagloonklassen in de huidige data, heeft het weinig meerwaarde om de kans op een dagloon op of boven de Vlaamse mediaan te modelleren, omdat er bijna geen observaties boven de mediaan liggen.

Figuur 12 Verdeling van de dagloonklasse voor de loontrekkenden in de CBE (n=531) en CVO (n=3 108) data

Naast de vaststelling dat de daglonen voor de nieuwkomers in de huidige dataset algemeen genomen lager liggen dan voor de Vlaamse loontrekkenden, blijkt uit onderstaande tabellen tevens dat er voor de nieuwkomers geen significante samenhang is tussen het hoogst gestart taalniveau en de dagloonklasse. Voor CBE geeft een niet significante chikwadraattoets¹¹ namelijk weer dat beide variabelen niet betekenisvol samenhangen. Ook voor CVO kan de nulhypothese dat beide variabelen onafhankelijk zijn, niet verworpen worden¹². In termen van effectgrootte liggen de waarden van Cramer's *V* niet boven de drempelwaarde (*Cramer's V* = 0.10) van een zwak verband, dus ook de omvang van het gevonden verband is klein tot verwaarloosbaar. Samengevat vinden we dus geen empirisch bewijs voor een noemenswaardige samenhang tussen taalopleiding en inkomen.

Tabel 16 Kruistabel taalopleiding en loonklasse voor CBE

Hoogst gestart taalniveau	Dagloonklasse								Totaal
	<70	70-80	80-90	90-100	100-110	110-125	125-150	>150	
1.1	13	17	56	29	10	15	4	1	145
1.2	20	44	75	57	25	21	11	1	254
≥2.1	14	21	51	23	10	9	4	0	132
Totaal	47	82	182	109	45	45	19	2	531

Tabel 17 Kruistabel taalopleiding en loonklasse voor CVO

Hoogst gestart taalniveau	Dagloonklasse								Totaal
	<70	70-80	80-90	90-100	100-110	110-125	125-150	>150	
1.1	28	52	147	106	68	90	29	18	538
1.2	47	65	198	124	87	91	28	28	668
2.1	37	56	147	105	61	63	23	12	504
2.2	36	51	153	72	45	52	17	12	438
2.3	18	30	80	53	31	35	15	10	272
2.4	36	73	128	73	45	55	19	15	444
≥3.1	11	32	73	36	37	29	13	13	244
Totaal	213	359	926	569	374	415	144	108	3 108

Concluderend kunnen we dus stellen dat de lonen van inburgeraars erg laag liggen in vergelijking met de Vlaamse werkende populatie en dit ongeacht het taalniveau men heeft gevolgd.

¹¹ ($\chi^2_{(14)} = 10,74$; $p = 0,706$; Cramer's *V* = 0.10)

¹² ($\chi^2_{(42)} = 50,92$; $p = 0,163$; Cramer's *V* = 0.05)

6 CONCLUSIE EN BELEIDSBESCHOUWINGEN

6.1 Opzet onderzoek

Centraal in deze paper stond de vraag naar het verband tussen het volgen van taalopleiding en arbeidsmarktpositie. We veronderstelden dat dit een positief verband zou zijn. Dus met andere woorden hoe meer taalopleidingen op hogere niveaus, hoe groter de kans op arbeidsmarktparticipatie. De centrale vraag van het onderzoek werd geconcretiseerd in volgende onderzoeksvragen:

- Wat is het rendement van taalopleidingen in termen van tewerkstelling, duurzame tewerkstelling en inkomen?
- Verschilt dit rendement naar opleidingsniveau, hoofdperspectief, het al dan niet toegepast zijn van de taalopleiding, het al dan niet volgen van beroepsopleiding(en), het al dan niet succesvol doorlopen van het inburgeringsprogramma en naargelang men al dan niet werkt tijdens de opleidingen NT2?

Tewerkstelling operationaliseerden we op drie wijzen: tewerkstelling het eerste kwartaal na het beëindigen van de taalopleiding, tewerkstelling 2 jaar na het beëindigen van de taalopleiding en duurzame tewerkstelling, ofwel het aantal kwartalen dat de cursist na het beëindigen van zijn taalopleiding heeft gewerkt en dit tot 2 jaar na het beëindigen van zijn taalcursus. We kozen voor een operationalisering aan de hand van drie variabelen, omdat de 'ideale' variabele hier niet mogelijk is. Tewerkstelling na twee jaar biedt het voordeel dat er op relatief lange termijn wordt gekeken, en zo lock in effecten worden uitgesloten - zo zou men na de taalopleiding bijvoorbeeld een beroepsopleiding kunnen volgen -, maar heeft het nadeel dat dit slechts een momentopname is. De variabelen vullen elkaar dus aan. Omdat zowel het profiel van de cursisten als de inhoud van de opleiding sterk verschilt naargelang de cursist binnen een CBE of CVO les volgt, opteren we om de centrale onderzoeksvraag afzonderlijk te beantwoorden voor cursisten die gestart zijn met een taalopleiding in het CBE of CVO.

De analyses werden uitgevoerd op een cohorte nieuwkomers die zich hebben aangemeld in een onthaalbureau, tussen 2007 en 2009 zijn gestart met een opleiding 1.1 binnen een CBE of CVO en die in de mogelijkheid zijn om te werken. Het gaat om 1 375 CBE cursisten en 7 151 CVO cursisten. Noch mensen in een alfabetiseringsmodule, noch UCT-cursisten werden opgenomen in de analyses.

Belangrijk is ook op te merken dat het rendement van een bijkomende taalopleiding hier centraal staat. Dit kan niet noodzakelijk worden gelijkgesteld aan *taalkennis*.

6.2 Samenvatting en conclusies

Uit de analyses blijkt dat de hypothese dat een extra taalniveau telkens tot een extra (relatief) rendement zal leiden in termen van (duurzame) arbeidsmarktparticipatie, niet bevestigd wordt door de resultaten, in die zin dat de verbanden een stuk complexer blijken, en niet-lineair te zijn. Er is wel enig rendement uit taalopleiding, maar dit kan niet in één zin worden samengevat als 'hoe hoger, hoe meer kans op tewerkstelling'. Het rendement verschilt ook naargelang het taalniveau. Hieronder plaatsen we de belangrijkste bevindingen op een rijtje. In de bespreking leggen we de klemtoon op de tewerkstelling twee jaar na de opleiding. We beschouwen deze variabele als meest informatief, omdat er hier geen lock in effect kan meespelen. De variabelen omtrent tewerkstelling na het eerste kwartaal en duurzame tewerkstelling, zien we als een aanvulling op de resultaten voor tewerkstelling na twee jaar. Ook de resultaten voor inkomen komen aan bod.

CBE

Het rendement van taalopleiding op tewerkstellingskansen twee jaar na de taalopleiding kan enkel juist worden begrepen als een onderscheid wordt gemaakt naar werkstatus tijdens de taalopleiding. Het verband tussen taalopleiding en lange termijn tewerkstelling verschilt significant naargelang men al dan niet werkte tijdens de taalopleiding: we zien een significante stijging (medium effect) van de kans op werk tussen de niveaus 1.1 ('breakthrough', A1) en 1.2 ('waystage', A2) voor niet-werkenden. Taalopleiding levert dus op tot men echt 'basisgebruiker' is, maar daarna brengt een bijkomende taalopleiding geen significant voordeel meer op. Voor wie aan het werk was tijdens de opleiding (interim of vast werk) bieden additionele taalopleidingen (na het beginnersniveau 1.1) geen extra rendement.

Het voordeel uit het volgen van extra taalniveau 1.2 bij niet-werkenden geldt enkel op een langere termijn van twee jaar, op korte termijn is dit nog niet zichtbaar. We vonden geen verband tussen het volgen van extra taalmodules en de kans op tewerkstelling in het eerste kwartaal na de taalopleiding.

Wat duurzame tewerkstelling betreft, zijn de resultaten complexer: het verband tussen taalopleiding en de kans op tewerkstelling bleek niet alleen verschillend naargelang de werkstatus tijdens de opleiding, maar ook naargelang het al dan niet volgen van een schakelcursus en het hoofdperspectief. Algemeen kunnen we echter stellen dat de resultaten in dezelfde lijn liggen als voor tewerkstelling na twee jaar. Voor nieuwkomers die niet werkten tijdens de opleiding vonden we een kleine significante stijging van de kans

op duurzame tewerkstelling, echter niet alleen tussen de niveaus 1.1 en 1.2, maar ook tussen 1.2 en 2.1. Ook hier merken we geen meerwaarde of rendement in het volgen van extra taalmodules voor CBE-cursisten die vast werk hadden gedurende de taalopleiding. Cursisten met een professioneel perspectief halen een rendement uit taalmodules 1.2 (versus 1.1) en 2.1 (versus 1.2), voor cursisten met een socio-cultureel perspectief of (nog) geen perspectief is er enkel een rendement uit niveau 1.2 (versus 1.1). Voor nieuwkomers met een schakelcursus is er geen eenduidig empirisch bewijs voor een rendement uit taalopleiding.

Al dan niet aan het werk zijn *tijdens* de taalopleiding blijkt een goede voorspeller voor tewerkstelling *na* de taalopleiding. Werkervaring hangt globaal gezien sterker samen met kansen op tewerkstelling dan het hoogst gestarte taalniveau. Taalopleiding rendeert bovendien in de eerste plaats voor wie nog geen werk had tijdens de taalopleiding.

CVO

Ook voor CVO-cursisten nemen we de tewerkstelling na twee jaar als vertrekpunt, omdat het zowel informatiever als betrouwbaarder is (wegens geen lock in effecten) om de resultaten op langere termijn te bekijken. Hierbij stellen we vast dat er voor CVO-cursisten een direct verband is tussen taalopleiding en kans op tewerkstelling 2 jaar na de laatste taalopleiding. Algemeen is er sprake van een zekere stijgende trend in tewerkstellingskansen met hogere taalopleiding. Specifieker zien we een kleine, maar significante stijging van de kans op tewerkstelling tussen de niveaus 1.2 en 2.1 enerzijds, en van 2.4 naar 3.1 of hoger anderzijds. Een goed basisniveau halen lijkt op te brengen, alsook een meer gevorderd niveau, waarbij men zich genuanceerd kan uitdrukken in de taal. Tussenniveaus leveren geen rendement op. Het rendement van taalopleiding verschilt niet naar werkstatus, opleidingsniveau, of andere variabelen die als moderator werden opgenomen.

Ook op korte termijn, met name in het eerste kwartaal na de taalopleiding, is er een significante samenhang zichtbaar tussen het hoogst gestarte taalniveau en de tewerkstelling na de opleiding voor CVO-cursisten. De groep van mensen die niet aan het werk waren tijdens de taalopleiding haalt een klein positief rendement uit het bereiken van taalniveau 1.2 ('waystage'), in vergelijking met wie louter 1.1 ('breakthrough', beginnersniveau) heeft gevolgd. Na het 'waystage' niveau vonden we geen indicatie voor hogere tewerkstellingskansen op korte termijn na het volgen van een extra taalniveau voor deze groep.

Wat duurzaam werk betreft is de interpretatie minder eenduidig, omdat het rendement van taalopleiding hier wel verschilt naargelang opleidingsniveau, werkstatus, hoofdperspectief (professioneel of ander), het volgen van een schakelcursus of een beroepsopleiding, en het behalen van een inburgeringsattest. Globaal gezien is er vaak een rendement van taalniveau 1.2. Dit is de overgang van 'breakthrough' naar 'waystage', en betekent het vervullen van het niveau van basisgebruiker. Het rendement van dit niveau geldt in feite voor alle subgroepen, behalve voor wie vast aan het werk was tijdens de taalopleiding. Meer algemeen tekent zich ook voor duurzame tewerkstelling eerder een stijgend patroon af naarmate men een hoger taalniveau bereikt, maar de exacte resultaten variëren naargelang de subgroep, en de verschillen tussen de opeenvolgende tussenliggende taalniveaus zijn meestal niet statistisch significant. Midden- en hoogopgeleiden halen ook een rendement uit taalniveau 3.1 of hoger (in vergelijking met 2.4), voor lager opgeleiden is dit verschil niet significant.

Concluderend is er voor CVO-cursisten dus wel een rendement uit (bijkomende) taalopleiding in termen van tewerkstellingskansen, maar dit rendement is beperkt, en geldt niet voor elk bijkomend taalniveau. Het globale beeld dat we hier te zien krijgen is dat taalopleidingen rendabel zijn op de laagste en op de hoogste niveaus. Dit lijkt niet onlogisch. Mogelijk is er een zeker jobaanbod waar een beperkte taalbeheersing voldoende is om te kunnen starten en anderzijds jobs waar een zeer goede taalbeheersing noodzakelijk is, denken we daarbij aan jobs in de bediendensector. Een verdere uitsplitsing naar sector en functie zou deze hypothese kunnen bevestigen.

Tot slot, het verband tussen taalniveau en inkomensklasse hebben we niet kunnen modelleren volgens de vooropgestelde strategie omdat er te weinig cursisten te vinden zijn in de hogere loonklassen. Ongeveer vier vijfden van de werkende CBE cursisten heeft immers een dagloon onder het Vlaamse Q1 niveau (pc 25) van 2013, bij CVO cursisten is dit twee derden. Een eenvoudige Chi kwadraat toets wijst uit dat er geen verband lijkt te zijn tussen taalniveau en inkomen, noch voor CBE noch voor CVO cursisten. Het volgen van extra taalmodules lijkt zich dus niet te vertalen in rendement in termen van inkomen. De lonen van nieuwkomers liggen erg laag in vergelijking met de Vlaamse werkende populatie, en dit geldt ongeacht het taalniveau dat men heeft gevolgd.

6.3 Beleidsbeschouwingen

6.3.1 Verhoging van 1.1 naar 1.2

Recent werd beslist om het taalniveau in het inburgeringstraject te verhogen van A1 naar A2 en dit zowel voor CBE als CVO cursisten. Concreet zullen personen die een inburgeringscontract ondertekenen voortaan cursussen NT2 moeten volgen tot en met niveau 1.2.

Als we deze verhoging bekijken vanuit het perspectief van arbeidsmarktintegratie, dan lijkt deze verdedigbaar voor personen die niet werken. We zien immers zowel voor CBE als voor CVO cursisten een rendementsverhoging voor niet-werkenden tussen 1.1 en 1.2. Belangrijk is wel dat de verplichting om een extra taalniveau te volgen tewerkstelling niet in de weg mag staan, het belangrijkste verband tussen de kans op werk op lange termijn en/of duurzaam werk is het hebben van werk, ook al is dit interimwerk. Zeker binnen de CBE's is dit een aandachtspunt. Uit een analyse van het NT2-aanbod (weliswaar in 2009) bleek dat binnen de CBE's amper avondaanbod beschikbaar is. Het verplichten om deze groep in dagaanbod taalopleiding te laten volgen, zou dus eerder belemmerend kunnen werken met betrekking tot arbeidsmarktparticipatie dan faciliterend.

Is een nog verdere verhoging van het taalniveau aangewezen met het oog op een betere arbeidsmarktintegratie van nieuwkomers? Bij onveranderde omstandigheden lijkt het inzetten op taalopleidingen in hun huidige vorm weinig effect te zullen ressorteren om de tewerkstellingskansen van nieuwkomers te verhogen. Uit de data blijkt immers dat voor bepaalde subcategorieën het verhogen tot maximum 2.2 een zeker rendement geeft, maar dat dit eerder beperkt is. Een algemene verhoging lijkt dus niet meteen aangewezen. Dit neemt niet weg dat de mogelijkheid moet worden geboden om hogere taalniveaus te volgen. We zien immers een duidelijk rendement bij de hogere taalniveaus. Daarnaast kan het verwerven van taal mogelijk ook bijdragen tot integratie op andere levensdomeinen.

6.3.2 Taal als voorwaarde voor arbeidsmarktparticipatie?

Een opvallend verband is dit tussen het werken tijdens de taalopleiding (ook al is dit maar 1 kwartaal) en het houden van werk. Dit is natuurlijk vrij logisch als het om tewerkstelling gaat het kwartaal na de taalopleiding, mogelijk stopt men net de taalopleiding omdat men werk heeft gevonden, maar dit verband gaat ook op voor duurzame tewerkstelling en tewerkstelling op lange termijn en dit zowel voor CBE als CVO cursisten en dit binnen alle taalniveaus. Opvallend is daarbij dat de kansen op tewerkstelling voor diegenen die werken en enkel de laagste taalniveaus zijn gestart, vaak een stuk hoger liggen dan voor diegenen die tijdens de taalopleiding niet hebben gewerkt en hogere niveaus hebben gevolgd. De redenering waarbij men eerst voldoende Nederlands dient te leren en dan pas op de arbeidsmarkt terecht kan, lijkt hier dus niet ondersteund te worden. Anders gesteld: het volgen van hogere niveaus taalopleiding lijkt geen noodzakelijke voorwaarde voor arbeidsmarktparticipatie.

Hoewel dit verband verder dient onderzocht te worden (gedurende welke periode werkt men tijdens de taalopleiding, is dit voltijds of deeltijds werk, vanaf welk niveau, etc.) lijkt een aandachtspunt toch de lineariteit van de huidige trajecten naar werk: in principe wordt

eerst een bepaald taalniveau nagestreefd, dan een schakelopleiding, dan een beroepsopleiding. Deze aanpak lijkt zijn grenzen te kennen, zeker op kortere termijn en voor CBE-cursisten. De resultaten in deze paper bieden eerder ondersteuning om te investeren in het in aanraking brengen van nieuwkomers met de arbeidsmarkt vanaf de laagste niveaus (door bijvoorbeeld stages, IBO's, ...) Anderzijds dient ook wel opgemerkt dat nieuwkomers die aan het werk zijn vaak terecht komen in jobs met lage lonen, bovendien blijkt slechts een minderheid van de populatie duurzaam aan het werk. Dit kan er op wijzen dat nieuwkomers vaak in het secundaire gedeelte van de arbeidsmarkt terechtkomen en niet verder doorstromen. Niet alleen aandacht voor plaatsing, maar ook voor de kwaliteit van de jobs en voor doorgroeitrajecten *binnen* bedrijven lijkt dus belangrijk.

6.4 Sporen voor verder onderzoek

In deze paper werd een eerste verkennend onderzoek gevoerd naar het verband tussen taalopleidingen en tewerkstelling. Tewerkstelling operationaliseerden we daarbij als werk het kwartaal na het beëindigen van de opleiding, 24 maanden na het beëindigen van de opleiding en duurzame tewerkstelling. Deze benadering heeft als voordeel dat ze het lock in effect deels remedieert, of met andere woorden, het feit dat men niet aan het werk gaat omwille van het feit dat men een taalopleiding volgt. Het lijkt desalniettemin relevant en opportuun om de verbanden op langere termijn te bekijken zeker voor de hoogste taalniveaus en de nieuwkomers die beroepsopleiding hebben gevolgd. Een hypothese bij de hoogst gevolgde taalniveaus is dat het verband met inkomen pas na verloop van tijd zichtbaar wordt. In dit opzicht pleiten we voor een longitudinale monitoring van cohorten van nieuwkomers. De afhankelijke variabele duurzame tewerkstelling zou dan verder kunnen verfijnd worden door 16 of 20 kwartalen in rekening te brengen. Aanvullend zou ook tewerkstelling na 1, 3, 5, 10, etc. jaar in kaart kunnen worden gebracht. Daarnaast zou de huidige analyse dieper kunnen ingaan op de tewerkstelling tijdens de taalopleiding. Nu hebben we dit geoperationaliseerd als minimum 1 kwartaal werken tijdens de gehele opleidingsduur, dit zouden we kunnen verfijnen door gradaties aan te brengen: gaat dit om de gehele opleidingsduur, gaat dit om voltijds of deeltijds werk, ... Ook een survival analyse, waarbij niet alleen nagegaan wordt *of*, maar ook *wanneer* men uitstroomt naar werk, zou een meerwaarde kunnen betekenen.

De focus in dit rapport lag op de beleidsinterventies. Opvallend is wel dat profielvariabelen als geslacht, herkomst en reden van migratie eveneens een verband vertoonden met de kans op tewerkstelling naast de diverse beleidsinterventies. Op de diverse profielvariabelen zijn we in de analyse en bespreking niet dieper ingegaan, om de focus op taalopleiding niet te verliezen. Ze lijken wel relevant om verder te onderzoeken. Zo wijst Lindley (2002) er

in dit verband bijvoorbeeld op dat variatie in taalkennis vooral belangrijk is voor de arbeidsmarktparticipatie van vrouwen, en dit omdat ze vaker in de dienstensector terechtkomen. Aansluitend zou ook de mate waarin de resultaten verschillen naargelang de sector van tewerkstelling een interessante piste kunnen zijn om verder te onderzoeken, het zou een gerichte samenwerking met sectoren mogelijk maken. Verder lijkt het ook interessant om deze analyses uit te voeren voor analfabeten en voor hooggeschoolden die binnen de UCT's hun taalopleiding volgen. Daarnaast laat de exclusieve focus op tewerkstelling in dit onderzoek niet toe om uitspraken te doen over de waarde van taalopleiding voor andere vormen van integratie. Het zou een meerwaarde vormen om deze focus uit te breiden in verder onderzoek.

Tot slot kunnen we stellen dat het verband tussen taalopleidingen en arbeidsmarktparticipatie minder sterk is dan we hadden verwacht. In de situering wezen we erop dat verschillende bronnen nochtans wijzen op een sterk verband tussen taalniveau en tewerkstelling. Het dient wel gezegd dat deze studies vaak niet zo recent zijn, niet in Vlaamse context werden uitgevoerd, en zich bovendien niet altijd richten op nieuwkomers. In een meer recente studie zien we eerder een zwak verband terugkomen met taalniveau (Koopmans, 2016). Daarnaast is het natuurlijk ook zo dat we geen zicht hebben op het eigenlijke taalniveau. Eerder wezen we al op het zwak verband tussen taalkennis en taalopleiding, al blijkt dit volgens Hoehne en Michalowski (2015) niet op te gaan indien er snel genoeg gestart wordt met de taalopleidingen, wat voor de bestudeerde cohorte het geval was. Dit maakt het eerder zwakke verband des te opmerkelijker. Verschillende hypothesen zouden in dit kader kunnen geformuleerd worden:

- mogelijk leiden taalopleidingen toch onvoldoende tot het verhogen van de het taalniveau van de cursisten of leidt het wel tot een voldoende taalniveau net na de opleiding, maar verliest de cursist zijn talige competenties door te weinig oefenkansen;
- mogelijk zijn enkel het beginniveau van formele taalopleidingen nuttig omdat de taal vervolgens verder informeel wordt verworven (zie Maas & Mehlem, 2003);
- nog een hypothese is dat het belang van taal mogelijk minder wordt weerspiegeld in tewerkstellingskansen omdat nieuwkomers niet terechtkomen in het segment van de arbeidsmarkt waar voldoende taalniveau noodzakelijk is.
- Ook discriminatie op de arbeidsmarkt zou ervoor kunnen zorgen dat taal minder gehonoreerd wordt. Dit zou betekenen dat men onafhankelijk van het taalniveau minder kansen heeft om aangenomen te worden.

Vele vragen blijven dus open, verder onderzoek, via onder meer een survey, is noodzakelijk om deze te beantwoorden.

REFERENTIES

- Berben, M., Frijns, C., Houben, A., Drijkoningen, J., & Van den Branden, K.** (2012). *De NT2-docent: man/vrouw met missie? Lesgevers aan het woord over vernieuwingen in het NT2-onderwijs*. Onderzoek in opdracht van het Departement Onderwijs. Leuven: Centrum voor Taal en Onderwijs.
- Clausen, J., Heinesen, E., Hummelgaard, H., Husted, L., & Rosholm, M.** (2009). The effect of integration policies on the time until regular employment of newly arrived immigrants: evidence from Denmark. *Labour Economics*, 16(4), 409–417.
- Cohen, J.** (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences*. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Constant, E., & Massey, D.** (2003), *Labor Market segmentation and the earnings of German guest workers* (IZA discussion paper 774). Bonn: IZA.
- Corluy** (2014), *Labour market outcomes and trajectories of immigrants in Belgium*. Antwerpen: UA.
- De Cuyper, P.** (2010). *Deel 2. Het inburgeringsbeleid in Vlaanderen: de efficiëntie en effectiviteit geëvalueerd*. Leuven: HIVA.
- De Cuyper, P., Gonzalez Garibay, M., & Jacobs, L.** (2013). *Het NT2-aanbod in Vlaanderen: passend voor inburgeraars ?* Antwerpen: Steunpunt Inburgering en Integratie.
- De Cuyper, P. & Gonzalez Garibay, M.** (2013a), Het Vlaamse inburgeringsbeleid in het licht van de huidige beleidshervorming. *Gids sociaal cultureel en educatief werk*, 66, 281-302.
- De Cuyper, P. & Gonzalez Garibay, M.** (2013b), An evaluation framework for the Flemish integration policies. Leuven: HIVA.
- De Cuyper, P., & Jacobs, L.** (2011). Het NT2-aanbod in Vlaanderen: passend voor werkenden en werkzoekenden? Leuven: HIVA.
- Devlieger, M., Lambrechts, D., Steverlynck, C., & Van Woensel, C.** (2013). *Verbindingen. Eindrapport werkjaar 2012-2013 van de inhoudelijke inspectie inburgering*. Brussel: Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming.
- Djait, F.** (2015). *Herkomstmonitor 2015. Arbeidsmarktpositie van personen met een buitenlandse herkomst op basis van administratieve gegevens*. Vlaamse overheid, Departement Werk & Sociale Economie.
- Drijkoningen, J., & Frijns, C.** (2011). Omgaan met heterogeniteit in NT2-onderwijs. Behoeftegericht en gedifferentieerd materiaal voor Ouders in (inter)actie/Kaap. *Nieuwsbrief Taal & Onderwijs*, 3(8).

- Dustmann, C. & Van Soest, A.** (2002). Language and the Earnings of Immigrants. *Industrial and Labour Relations Review*, 55(3), 473-492.
- Dustmann, C., & Fabri, F.** (2003) Language Proficiency and labour Market performance of Immigrants in the UK, in: *The Economic Journal*, 113, 695-717.
- Europees Referentiekader Talen** (2016), *De niveaubeschrijvingen*, Geraadpleegd op 25 november 2016, op <http://www.erk.nl/docent/niveaubeschrijvingen/>.
- Gonzalez Garibay, M., & De Cuyper, P.** (2013a), *An evaluation framework for the Flemish integration policies*, Antwerpen: Steunpunt Inburgering en Integratie
- Gonzalez Garibay, M., & De Cuyper, P.** (2013b), *The evaluation of integration policies across the OECD: a review*, Antwerpen: Steunpunt Inburgering en Integratie.
- Gonzalez Garibay, M., & De Cuyper, P.** (2016). Is there an evidence basis for immigrant integration policies? A methodological enquiry. *Journal of Nordic migration (forthcoming)*.
- Goodman, S.W.** (2011). Controlling Immigration through Language and Country Knowledge Requirements. *West European Politics*, 34(2), 235–255. doi:10.1080/01402382.2011.546569
- Hoehne J., & Michalowski, I.** (2015). Long term effects of language course. Timing on language acquisition and social contacts: Turkish and Moroccan Immigrants in Western Europe. *International Migration Review*, 1-30.
- Kalter, F.** (2006). Auf der Suche nach einer Erklärung für die spezifischen Arbeitsmarkt - Nachteile jugendlicher Türkischer Herkunft. *Zeitschrift Fur Soziologie*, 35, 144-160.
- Koopmans, R.** (2016). Does assimilation work? Sociocultural determinants of labour market participation of European Muslims. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 142(2), 197-216.
- Lindley, J.** (2002). Race or religion? The impact of religion on the employment and earnings of Britain's Ethnic communities. *Journal of Ethnic and Migration studies*, 28(3): 427-442.
- Meeus, J., & De Cuyper, P.** (2016). *De NT2-trajecten van inburgeraars in kaart gebracht. Inzicht in de doelgroep, het behalen van basistaalvaardigheid, duur van het NT2-traject en opstap naar een vervolgmodule*. Antwerpen: Steunpunt Inburgering en Integratie.
- Maas, U., & Mehlem, U.** (2003). *Qualitätsanforderungen für die Sprachförderung im Rahmen der Integration von Zuwanderern* (IMIS Beiträge No. 21). Osnabrueck: IMIS.
- Schuermans, I., & Steverlynck, C.** (2008). *Professioneel geprofileerd? Een rendementstudie van het NT2-aanbod binnen CVO met inbegrip van een evaluatie van de opleidingsprofielen*. Brussel: Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming.

Van Oers, R., Ersboll, E., & Kostakopoulou, D. (eds) (2010). *A Re-definition of Belonging? Language and integration tests in Europe*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers.

Veerman, J.W. & Van Yperen, T.A. (2007). Degrees of freedom and degrees of certainty: a developmental model for the establishment of evidence-based youth care. *Evaluation and Program Planning*, 30(2), 212-221.

Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming (2012). *Eindrapport audit NT2*. Brussel: Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming.

Wets, J. & De Cuyper, P. (2016). *Inburgeraars op de arbeidsmarkt. Een analyse van de socio-economische trajecten van inburgeraars*. Leuven: HIVA-KU Leuven, Steunpunt Inburgering en Integratie.

METHODOLOGISCHE BIJLAGE

In deze bijlage geven we een bijkomende inkijk in de resultaten. Wat hier volgt werd weggelaten uit de resultatensectie om de leesbaarheid te vergroten. Het zijn echter deze analyses die aan de basis liggen van de resultaten die eerder in dit rapport werden gepresenteerd. We hernemen bijgevolg de tweedeling CBE-CVO en geven achtereenvolgens de resultaten in tabelvorm weer voor de verschillende afhankelijke variabelen, met name tewerkstelling na de taalopleiding (in het eerste kwartaal na het beëindigen van de taalcursus), tewerkstelling twee jaar na de taalopleiding, en duurzame tewerkstelling, telkens eerst voor CBE, daarna voor CVO.

Zoals eerder vermeld, werd in twee stappen gewerkt. Een eerste model bevat de onafhankelijke variabele en de controlevariabelen. Dit biedt reeds een antwoord op de eerste onderzoeksvraag. De afhankelijke variabele taalopleiding werd gehercodeerd naar 3 categorieën (1.1, 1.2 en ≥ 2.1) voor CBE en naar 7 categorieën (1.1, 1.2, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, en ≥ 3.1) voor CVO. De bijdrage van elke onafhankelijk variabelen wordt hier in zijn globaliteit weergegeven. Indien de Wald-toets kleiner is dan het gecorrigeerde significantieniveau (Bonferroni correctie), dan geeft dit weer dat de variabele significant samenhangt met de kans op al dan niet tewerkgesteld te zijn. In een tweede stap worden de vooropgestelde moderatoren toegevoegd en werd elk interactie-effect afzonderlijk getoetst. Het tweede model stelt ons in staat om ook de tweede onderzoeksvraag te beantwoorden.

De Bonferroni correctie die hier wordt toegepast, is een statistische methode om het probleem van kanskapitalisatie aan te pakken. Hoe groter het aantal uitgevoerde tests, hoe groter immers de kans op vals positieve resultaten. De Bonferroni methode corrigeert hiervoor; de drempelwaarde die wordt gebruikt om te beslissen of een verschil statistisch significant is, wordt dus aangepast aan het aantal tests of variabelen in het model. Vandaar vindt men verschillende α -waarden terug in de tabellen die hieronder volgen.

De modelopbouw laat toe om telkens te toetsen of het tweede, complexere model een verbetering vormt en beter bij de data past dan het eerste, eenvoudigere model. De deviantietoetsen die hiertoe werden uitgevoerd gaven voor alle gepresenteerde modellen aan dat het tweede model de werkelijkheid beter benaderd. We kijken dus best voornamelijk naar de resultaten van het tweede, complexere model, aangezien de schattingen hier accurater zullen zijn voor alle variabelen. Dit geldt voor tewerkstelling na de taalopleiding, tewerkstelling twee jaar na de taalopleiding en duurzame tewerkstelling.

Rendement taalopleidingen op tewerkstelling na de taalopleiding

A1 *Binaire logistische regressie voor tewerkstelling na de taalopleiding voor CBE*

Verband	Significantietoetsen				
	DF	Model 1 (n=1 297; $\alpha=0,006^a$)		Model 2 ^b (n=1 235; $\alpha=0,004^a$)	
		Wald χ^2	p	Wald χ^2	p
Taalopleiding					
Hoogst gestart taalniveau (ref.= niveau 1.1)	2	2,19	0,334	3,72	0,156
Controlevariabelen					
Geslacht (ref. = man)	1	69,93	<0,0001	3,77	0,052
Leeftijd (ref. = 18-20 jaar)	1	2,95	0,086	0,30	0,586
Gezinssituatie (ref. = gehuwd/samenwonend)	2	8,87	0,012	4,68	0,096
Kinderen (ref.= geen)	1	0,57	0,449	2,82	0,093
Herkomst (ref.= EU13)	10	35,60	<0,0001	10,43	0,404
Jaar einde opleiding (ref.= 2007)	6	12,82	0,046	19,55	0,003
Regio opleiding (ref. = Brussel)	5	18,25	0,003	4,48	0,483
Status verblijf (ref. = gezin)	3	12,46	0,006	3,80	0,284
Moderatoren					
Opleidingsniveau (ref. = laag)	2			2,83	0,243
Schakelcursus (ref. = nee)	1			0,22	0,641
Werkstatus tijdens taalopleiding (ref. = geen werk)	2			245,74	<0,0001
Beroepsopleiding (ref. = nee)	1			0,65	0,421
Hoofdperspectief (ref. = professioneel)	3			12,84	0,005
Inburgeringsattest (ref.= nee)	1			3,18	0,075

^a Bonferroni correctie voor meervoudig toetsen per model.

^b Resultaat van de deviantietoets om beide geneste modellen te vergelijken: $\chi^2_{(10)}=442,66$; $p<0,0001$

Tabel A2 Binaire logistische regressie voor tewerkstelling na de taalopleiding voor CVO

Verband	Significantietoetsen				
	DF	Model (n=6 854; $\alpha=0,006^a$) ¹		Model 2 ^b (n=6 452; $\alpha=0,003^a$)	
		Wald χ^2	p	Wald χ^2	p
Taalopleiding					
Hoogst gestart taalniveau (ref.= niveau 1.1)	6	40,64	<0,0001	16,64	0,011
Controlevariabelen					
Geslacht (ref. = man)	1	494,64	<0,0001	92,08	<0,0001
Leeftijd (ref. = 18-20 jaar)	1	19,27	<0,0001	10,18	0,001
Gezinssituatie (ref. = gehuwd/samenwonend)	2	2,84	0,242	5,11	0,078
Kinderen (ref.= geen)	1	18,54	<0,0001	3,25	0,071
Herkomst (ref.= EU13)	11	203,98	<0,0001	53,76	<0,0001
Jaar einde opleiding (ref.= 2007)	6	19,61	0,003	34,63	<0,0001
Regio opleiding (ref. = Brussel)	5	35,70	<0,0001	7,52	0,185
Status verblijf (ref. = gezin)	3	44,95	<0,0001	17,30	0,001
Moderatoren					
Opleidingsniveau (ref. = laag)	2			0,57	0,753
Schakelcursus (ref. = nee)	1			15,67	<0,0001
Werkstatus tijdens taalopleiding (ref. = geen werk)	2			926,82	<0,0001
Beroepsopleiding (ref. = nee)	1			13,14	<0,001
Hoofdperspectief (ref. = professioneel)	3			101,20	<0,0001
Inburgeringsattest (ref.= nee)	1			11,57	<0,001
Interactie-effecten					
Hoogst gestart taalniveau * werkstatus tijdens taalopleiding	12			34,94	<0,001

^a Bonferroni correctie voor meervoudig toetsen per model.

^b Resultaat van de deviantietoets om beide geneste modellen te vergelijken: $\chi^2_{(22)}=2\ 326,89$; $p<0,0001$

Rendement taalopleiding op tewerkstelling 2 jaar na de taalopleiding

Tabel A3 Binaire logistische regressie voor tewerkstelling 2 jaar na de taalopleiding voor CBE ^c

Verband	DF	Significantietoetsen			
		Model 1 (n=1 104; $\alpha=0,006$ ^a)		Model 2 ^b (n=1 049; $\alpha=0,003$ ^a)	
		Wald χ^2	p	Wald χ^2	p
Taalopleiding					
Hoogst gestart taalniveau (ref.= niveau 1.1)	2	7,50	0,024	1,75	0,416
Controlevariabelen					
Geslacht (ref. = man)	1	90,86	<0,0001	21,41	<0,0001
Leeftijd (ref. = 18-20 jaar)	1	13,81	<0,001	7,03	0,008
Gezinssituatie (ref. = gehuwd/samenwonend)	2	9,22	0,010	5,25	0,073
Kinderen (ref.= geen)	1	0,01	0,933	0,07	0,790
Herkomst (ref.= EU13)	10	32,74	<0,001	20,34	0,026
Jaar einde opleiding (ref.= 2007)	5	4,62	0,464	3,34	0,648
Regio opleiding (ref. = Brussel)	5	35,76	<0,0001	13,25	0,021
Status verblijf (ref. = gezin)	3	11,74	0,008	8,58	0,035
Moderator					
Opleidingsniveau (ref. = laag)	2			1,36	0,506
Schakelcursus (ref. = nee)	1			0,01	0,911
Werkstatus tijdens taalopleiding (ref. = geen werk)	2			78,90	<0,0001
Beroepsopleiding (ref. = nee)	1			3,57	0,059
Hoofdperspectief (ref. = professioneel)	3			21,25	<0,0001
Inburgeringsattest (ref.= nee)	1			3,40	0,065
Interactie-effecten					
Hoogst gestart taalniveau * werkstatus tijdens taalopleiding	4			18,29	0,001

^a Bonferroni correctie voor meervoudig toetsen per model.

^b Resultaat van de deviantietoets om beide geneste modellen te vergelijken: $\chi^2(14)=211,86$; $p<0,0001$

^c Omdat we over tewerkstellingsdata beschikken tot eind 2013 wijzen we er op dat in de analyses enkel cursisten werden meegenomen die ten laatste eind 2011 hun taalopleiding hebben beëindigd. Dit impliceert dat personen met taaltrajecten die (erg) lange doorlooptijden kennen niet worden meegenomen in de analyse.

Tabel A4 Binaire logistische regressie voor tewerkstelling 2 jaar na de taalopleiding voor CVO

Verband	Significantietoetsen				
	DF	Model 1 (n=6 357; $\alpha=0,006^a$)		Model 2 ^b (n=5 982; $\alpha=0,004^a$)	
		Wald χ^2	p	Wald χ^2	p
Taalopleiding					
Hoogst gestart taalniveau (ref.= niveau 1.1)	6	65,90	<0,0001	36,05	<0,0001
Controlevariabelen					
Geslacht (ref. = man)	1	358,22	<0,0001	103,45	<0,0001
Leeftijd (ref. = 18-20 jaar)	1	16,49	<0,0001	12,10	<0,001
Gezinssituatie (ref. = gehuwd/samenwonend)	2	12,02	0,003	11,56	0,003
Kinderen (ref.= geen)	1	0,86	0,355	5,01	0,025
Herkomst (ref.= EU13)	11	187,16	<0,0001	118,74	<0,0001
Jaar einde opleiding (ref.= 2007)	6	9,90	0,129	13,13	0,041
Regio opleiding (ref. = Brussel)	5	18,39	0,003	10,02	0,075
Status verblijf (ref. = gezin)	3	51,17	<0,0001	26,56	<0,0001
Moderatoren					
Opleidingsniveau (ref. = laag)	2			1,24	0,539
Schakelcursus (ref. = nee)	1			4,50	0,034
Werkstatus tijdens taalopleiding (ref. = geen werk)	2			273,79	<0,0001
Beroepsopleiding (ref. = nee)	1			1,88	0,170
Hoofdperspectief (ref. = professioneel)	3			171,18	<0,0001
Inburgeringsattest (ref.= nee)	1			23,94	<0,0001

^a Bonferroni correctie voor meervoudig toetsen per model.

^b Resultaat van de deviantietoets om beide geneste modellen te vergelijken: $\chi^2(10)=1\ 069,66$; $p<0,001$

Rendement taalopleiding op de duurzaamheid van tewerkstelling

Tabel A5 Binaire logistische regressie voor duurzame tewerkstelling na de taalopleiding voor CBE

Verband	DF	Significantietoetsen			
		Model 1 (n=1 104; $\alpha=0,006^a$)		Model 2 ^b (n=1 049; $\alpha=0,003^a$)	
		Wald χ^2	p	Wald χ^2	p
Taalopleiding					
Hoogst gestart taalniveau (ref.= niveau 1.1)	2	40,90	<0,0001	12,29	0,002
Controlevariabelen					
Geslacht (ref. = man)	1	546,98	<0,0001	79,80	<0,0001
Leeftijd (ref. = 18-20 jaar)	1	38,61	<0,0001	8,11	0,004
Gezinssituatie (ref. = gehuwd/samenwonend)	2	39,19	<0,0001	6,11	0,047
Kinderen (ref.= geen)	1	0,85	0,356	2,49	0,115
Herkomst (ref.= EU13)	10	266,54	<0,0001	113,01	<0,0001
Jaar einde opleiding (ref.= 2007)	5	45,37	<0,0001	22,01	<0,001
Regio opleiding (ref. = Brussel)	5	208,50	<0,0001	68,02	<0,0001
Status verblijf (ref. = gezin)	3	78,80	<0,0001	39,22	<0,0001
Moderator					
Opleidingsniveau (ref. = laag)	2			7,10	0,027
Schakelcursus (ref. = nee)	1			17,62	<0,0001
Werkstatus tijdens taalopleiding (ref. = geen werk)	2			810,77	<0,0001
Beroepsopleiding (ref. = nee)	1			1,85	0,173
Hoofdperspectief (ref. = professioneel)	3			168,12	<0,0001
Inburgeringsattest (ref.= nee)	1			22,31	<0,0001
Interactie-effecten					
Hoogst gestart taalniveau * schakelcursus	2			15,79	<0,001
Hoogst gestart taalniveau * werkstatus tijdens taalopleiding	4			85,68	<0,0001
Hoogst gestart taalniveau * hoofdperspectief	6			65,39	<0,0001

^a Bonferroni correctie voor meervoudig toetsen per model.

^b Resultaat van de deviantietoets om beide geneste modellen te vergelijken: $\chi^2_{(12)}=1\ 845,81$; $p<0,001$

Tabel A6 Binaire logistische regressie voor duurzame tewerkstelling na de taalopleiding voor CVO

Verband	Significantietoetsen				
	DF	Model 1 (n=5 982; $\alpha=0,006^a$)		Model 2 ^b (n=5 982; $\alpha=0,002^a$)	
		Wald χ^2	p	Wald χ^2	p
Taalopleiding					
Hoogst gestart taalniveau (ref.= niveau 1.1)	6	98,59	<0,0001	102,86	<0,0001
Controlevariabelen					
Geslacht (ref. = man)	1	2 863,03	<0,0001	743,43	<0,0001
Leeftijd (ref. = 18-20 jaar)	1	148,01	<0,0001	114,63	<0,0001
Gezinssituatie (ref. = gehuwd/samenwonend)	2	57,00	<0,0001	65,88	<0,0001
Kinderen (ref.= geen)	1	27,43	<0,0001	0,0002	0,9897
Herkomst (ref.= EU13)	11	1 315,97	<0,0001	641,02	<0,0001
Jaar einde opleiding (ref.= 2007)	6	75,17	<0,0001	57,06	<0,0001
Regio opleiding (ref. = Brussel)	5	142,26	<0,0001	40,21	<0,0001
Status verblijf (ref. = gezin)	3	280,03	<0,0001	103,56	<0,0001
Moderator					
Opleidingsniveau (ref. = laag)	2			6,61	0,037
Schakelcursus (ref. = nee)	1			76,96	<0,0001
Werkstatus tijdens taalopleiding (ref. = geen werk)	2			2 930,99	<0,0001
Beroepsopleiding (ref. = nee)	1			30,36	<0,0001
Hoofdperspectief (ref. = professioneel)	3			846,59	<0,0001
Inburgeringsattest (ref.= nee)	1			46,68	<0,0001
Interactie-effecten					
Hoogst gestart taalniveau * opleidingsniveau	12			44,27	<0,0001
Hoogst gestart taalniveau * schakelcursus	6			24,83	<0,001
Hoogst gestart taalniveau * werkstatus tijdens taalopleiding	12			154,80	<0,0001
Hoogst gestart taalniveau * beroepsopleiding	6			26,91	<0,001
Hoogst gestart taalniveau * hoofdperspectief	18			75,87	<0,0001
Hoogst gestart taalniveau * inburgeringsattest	6			78,56	<0,0001

^a Bonferroni correctie voor meervoudig toetsen per model.

^b Resultaat van de deviantietoets om beide geneste modellen te vergelijken: $\chi^2_{(70)}=7\ 102,65$; $p<0,001$

Steunpunt Inburgering en Integratie

Website: <http://www.steunpuntieni.be>

Contact auteurs:

Peter De Cuyper,

HIVA – Onderzoeksinstituut voor Arbeid en Samenleving

Parkstraat 47 bus 5300

3000 Leuven

peter.decuyper@kuleuven.be

+32 16 32 31 75